

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUKLARIN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE
EBEVEYNLERİN DİJİTAL FARKINDALIK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Hatice Kübra BAYLAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İpek Fatma ERTAN

İSTANBUL-2023

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUKLARIN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE
EBEVEYNLERİN DİJİTAL FARKINDALIK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Hatice Kübra BAYLAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İpek Fatma ERTAN

İSTANBUL-2023

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı :
Program :
Öğrenci No :
Öğrenci Adı Soyadı :

.....
..... isimli çalışma
aşağıdaki jüri tarafından tarihinde yapılan sınavda
Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : İmza
(.....
Üniversitesi)

Danışman : İmza
(.....
Üniversitesi)

Üye : İmza
(.....
Üniversitesi)

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü

Müdür V.

ÖZET

ÇOCUKLARIN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE EBEVEYNLERİN DİJİTAL FARKINDALIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Dijital dünyanın yenilikleri ve kullanım alanları ile ilgili bireysel ve toplumsal değişimler yaşanmaktadır. Çocukların dijital dünyanın içine doğdukları gerçeği ebeveynlerin dijital dönüşüm gerçeğiyle uyum sağlayarak entegrasyonun sinyallerini vermektedir. İnternet, kolaylaştırıcılığı ve yararlarıyla beraber gereğinden fazla kullanıldığında bağımlılık yapabilmektedir. Çocuklar bu noktada savunmasız ve risklerden habersizken, ebeveynlerin dijital farkındalıklarının önemi gözler önündedir. Ülkemizdeki dijital ebeveynlik farkındalığı çalışmaları önem kazanmaktadır. Çocuk ve ebeveyn arasındaki yeni dinamiklerden biri dijitalleşmedir.

Araştırmada 6-18 yaş (ilkokul, ortaokul, lise) arası çocuklara sahip 411 ebeveynin dijital farkındalıkları ve çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği (AÇİBÖ) ve Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ), kişisel bilgi formuyla beraber ebeveynler tarafından doldurularak veriler toplanmıştır. Veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı araştırmada parametrik olmayan testlerden faydalanılmıştır ve analizlerde ikili demografik değişkenler için Mann Whitney U testi ve çoklu değişkenler için Kruskal Wallis testlerinden faydalanılmıştır.

Kişisel bilgilerden ebeveynin cinsiyeti, yaşı, çocuklarının yaşı, ebeveynin eğitim düzeyi, ebeveynin günlük akıllı telefon kullanma süresi ile AÇİBÖ ve DEFÖ arasındaki ilişkiler incelenmiş ve anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aynı zamanda ölçeklerin birbiri arasındaki ilişkiye bakılarak ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri, çocuklarının internet bağımlılıklarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Ebeveynlik, İnternet Bağımlılığı, Aile

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDREN'S INTERNET ADDICTION LEVELS AND PARENTS' DIGITAL AWARENESS LEVELS

There are individual and social changes related to the innovations and usage areas of the digital world. The existence of children born in the digital world, in harmony with the reality of digital degradation, gives its signals. The Internet, with its facilitation and benefits, can avoid unnecessary traffic. While children are unaware of these centralized clouds and risks, they are ahead of the importance of current digital economies. Digital parenting storage studies at birth are gaining importance. One of the new dynamics between child and parent is digitalization.

In the study, 411 parents with children aged 6-18 (elementary, middle, high school) influence the relationship between digital wings and coreless internet consumers. The Family-Child Internet Addiction Scale (AÇİBÖ) and the Digital Security Awareness Scale (DEFÖ) were filled in by the parents along with the personal formula. Since the data did not show normal distribution, variable non-parametric tests were used and Mann Whitney U test for binary demographic variables and Kruskal Wallis tests for multiple variables were used in the analyses.

From personal information, the explanations between parent's gender, offspring, offspring, parent's education level, parent's daily smartphone usage time, and AÇİBÖ and DEFÖ were examined and contributed to the results. At the same time, by looking at the data set by looking at the processes between the scales, digital data security and sensitive internet encryptions were definitely obtained.

Keywords: Digital Parenting, Internet Addiction, Family

TEŞEKKÜR

Dijital dünyada tez başlığımı arattığım zaman ismimin yanında isminin olacağını bildiğim ve tez yazım sürecimde desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. İpek Fatma Ertan'a, sanal dünyada aratılsa böyle sahici bir destek hissini bulamayacağıma inandıran anlayışlı eşim Bilal'e, varlığı ve neşesiyle tez yazım sürecime dahil olup okul koridorlarında büyüyen akademik bebeğim Sare'ye, akışta en zorlandığım noktalarda hep çözümler bulan sevgili hocam Arş. Gör. Pınar Demir Asma'ya, beni hep destekleyen canım hocam Öğr. Gör. Elif Konar Özkan'a, veri analizi konusunda ilgi gösteren Prof. Dr. Tuğba Altıntaş'a, manevi desteğinden ötürü dostum Beyza Baysu ve oğlu Muhammed Ali Baysu'ya, motivasyon ve bakım desteği için canım annem Hacer'e, sevgili babam Ahmet'e, kardeşlerim Seyyid Talha ve Elif Kimya'ya; çalışmalarına kıymet verdikleri için sevgili kayınvalidem Zeynep'e, sevgili kayınbabam Nazmi'ye, kardeşlerim Fatıma ve Bera'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

En çok kendime teşekkür ederim, hayal kurup gerçekleştireceğime inandığım ve uğrunda çabaladığım için...

Hatice Kübra BAYLAN

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve şkdar niversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim

09.06.2023

Hatice Kübra BAYLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
BEYAN FORMU	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırma Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırma Problemi.....	3
1.4.1. Problem cümlesi	3
1.4.2. Araştırma soruları	3
1.5. Araştırmanın Varsayımları	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.7. Araştırmanın Tanımları.....	4
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. İnternetin Tarihçesi	5
2.2. İnternet Kullanımı.....	6
2.2.1. Dünya ve Türkiye üzerinde internetin kullanımı	6
2.2.2. Çocukların internet kullanımı	8
2.3. İnternet Bağımlılığı.....	10
2.3.1. İnternet bağımlılığının belirtileri	11

2.3.2. İnternet bağımlılığının tanısı ve tedavisi	14
2.3.3. İlkokul, ortaokul ve lise çağındaki çocuklarda internet bağımlılığı	15
2.3.4. İnternet bağımlılığının çocuk gelişimine etkileri.....	16
2.4. Dijital Kavramı	19
2.4.1. Dijital vatandaşlık	20
2.4.2. Dijital dünya ve çocuk	21
2.5. Ebeveynlik	22
2.5.1. Dijital ebeveynlik.....	23
2.5.1.1. Farkında olma	24
2.5.1.2. Kontrol ve denetim	25
2.5.1.3. Olumsuz model olan davranışlar	26
2.5.1.3.A. Siber zorbalık	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırma Tipi.....	29
3.2. Araştırmanın Modeli	29
3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	29
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	29
3.5. Veri Toplama Araçları	30
3.6. Verilerin Analizi	32
4. BULGULAR.....	33
5.TARTIŞMA.....	48
5.1. Genel Dağılım.....	48
5.2. Cinsiyete Göre Ölçeklerin Puanlanması	48
5.3. Yaşa Göre Ölçeklerin Puanlanması	49
5.4. Çocuğun Yaşına Göre Ölçeklerin Puanlanması.....	50
5.5. Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre Ölçeklerin Puanlanması	52

5.6. Ebeveynin Günlük Akıllı Telefon Kullanım Süresine Göre leklerin Puanlanması	54
5.7. Ölçeklerin Korelasyon Analizi	56
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
KAYNAKLAR	61
EKLER	67
Ek 1. Etik Kurul Onayı	67
Ek 2. Aile-ocuk İnternet Bağımlılık leği	68
Ek 3. Dijital Ebeveynlik Farkındalık leği	69
Ek 4. zgemiş	70

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1: Farklı uzmanların internetin bağımlılığı hakkındaki öneri olan tanı kriterleri	12
Tablo 2: Normallik testi	33
Tablo 3: Ölçeklerin güvenilirliğine ilişkin bulgular.....	34
Tablo 4: Araştırmada kullanılan ölçeklerin ortalama puanları	34
Tablo 5: AÇİB ölçeğine ait ifadelerle ait istatistikler	35
Tablo 6: DEF ölçeğine ait ifadelerle ait istatistikler	36
Tablo 7: Cinsiyete göre dağılım.....	36
Tablo 8: Yaşa göre dağılım.....	37
Tablo 9: Çocuğun yaşına göre dağılım	37
Tablo 10: Eğitim düzeyine göre dağılım.....	37
Tablo 11: Günlük akıllı telefon kullanım süresine göre dağılım	38
Tablo 12: Cinsiyet ile ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	38
Tablo 13: Yaş ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	39
Tablo 14: Çocuğun yaşı ile ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	41
Tablo 15: Ebeveynin eğitim düzeyi ile ölçek puanlarının karşılaştırılması.....	43
Tablo 16: Ebeveynin günlük akıllı telefon kullanım süresi ile ölçek puanlarının karşılaştırılması	45
Tablo 17: AÇİBÖ ve DEFÖ korelasyon analizi	47

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1: Avrupa ülkeleri arasında internet zirvesi, 31 Haziran 2022 7

Şekil 2: Türkiye’de cinsiyete göre internet kullanım oranları, TÜİK, 2022 8

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÇİBÖ: Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği

APA: Amerikan Psikiyatri Birliği

ARPA: İleri Araştırma Projeleri Ajansı

DEFÖ: Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

DSM: Ruhsal Bozuklukların Tanısal El Kitabı

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TDK: Türk Dil Kurumu

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Dijitalleşen dünyanın gelişmeleri toplumsal hayatın içinden pek çok alanı etkilemektedir. Bu alanlardan bir tanesi toplumun en küçük birimi olan ailedir. Zaman içerisinde tedricen değişen aile, geniş aile formunu bozarak, modern toplumda anne, baba ve çocukların bulunduğu bir kurum olmuştur. Nicelik bakımından değişen aileye dijital dünyanın etkisi niteliksel anlamda olmuştur. Olumlu olduğu kadar olumsuz etkilerden de söz etmek mümkündür.

Her geçen gün tesirini gösteren malumat aktarım yoğunluğu, kişisel anlatımı önemseyen bir dönem insanının öncelikli oluşunu hissettirmektedir. İnsanoğlu değişimin getirdiği kavramlar ve kimlik bilgileri ile zor yollar yerine daha kolay yolları tercih etmektedir. (Kurt, Günüş, Ersoy, 2013) Yeni kimlikler yeni kavramları da oluşturmaktadır.

Dijital göçmen olarak görülen anneler ve babaların, dijital dünyada yerli sayılan çocukları ile nasıl anlaşacakları ve devamındaki süreci ise nasıl yönetecekleri ile ilgili görüşler sunulmuş; dijital olarak anılan bu çağda farklılaşan ebeveynler görevleri hakkında bilgi (Kurtoğlu Erden, Uslupehlivan, 2021) veren çalışmalar yapılmaktadır.

Çocuğunun ilk yıllarından itibaren yanında olan ebeveyn onun ihtiyaçları fark edip karşılamakla yükümlüdür. Çocuk gelişimini tamamlarken başlangıçta ebeveynine bağımlıyken, yavaş yavaş özerkliğini kazanmaya başlar. Fiziksel bağımsızlığını ilan eden çocuk fikren ebeveynine bağlı olmaya devam etmektedir. Bu sebeptendir ki ebeveyn her konuda çocuğunu bilgilendirmeye ve desteklemeye ömür boyu devam edecektir. Değişen şartları gözetken ve öğrenen ebeveynler rehber olma konusunda iyi bir performans sergileyeceklerdir.

Yeni dünya düzeni ile ebeveynlik tutumlarına da bir yeni kavram eklendi. Dijital ebeveynlik kavramını ilk defa Rode, 2009 yılında yayınlanan makalesinde kullandı (Rode, 2009). Yurdakul, Dönmez, Yaman ve Odabaşı (2013)'nın çalışmasında, günümüzün gerekliliklerini önemseyen, sonsuz bir dünya olan teknolojinin imkanlarını gözetken, başlangıç aşamasında bile olsa teknolojik araçları öğrenen ve riskler karşısında çocuklarını koruma becerisi geliştirmiş, gelişmelere ilgi duyan, kişisel anlamda gerçek

dünya ile sanal ekran arkasındaki hakların aynı olduğunu çocuğuna aktarabilen anne babaların dijital ebeveyn olarak anılabilecekleri aktarılmıştır.

Kavramsal çerçevesindeki farkında olma hali bu hususta en önemli maddelerden biridir. Ebeveynin dijital dünya hakkında bilgi sahibi olduğu kadar çocuğunun bu dünyadaki faaliyetleri ve maruz kaldıklarıyla da ilgilenen bireyler olduklarını anlatmaktadır.

Gerekli olan ölçüden fazla kullanıldığında zarar veren her şeyde olduğu gibi internet de bağımlılık düzeyine gelebiliyor. Ebeveynler için rehber olabilecek çalışmasının bilgisayar ve internet teknolojisinin kötüye kullanımı hakkında; akıllı telefon, masaüstü veya dizüstü bilgisayar, tablet veya internet gibi teknolojik araçların amacına uygun olmayan şekilde kullanılmasında, kontrolsüz olunmasında, günlük ekran süresinin normali aşmasında, uygun olmayan nitelikteki sayfalara çok fazla bakıldığında, sorumlulukların günlük anlamda aksatılmaya başlanılmasında teknoloji kullanımının zararlı hale gelmeye başlaması anlamına geldiğini Yay (2019) açıklamıştır.

Anne babanın, çocuklarının internet dünyasındaki ayak izlerini gözlemlemesi ve takip etmesi önemlidir. Bu anlamda çocukların internet bağımlılık düzeyleri ile ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri aralarındaki münasebet incelenecektir.

1.2. Araştırma Amacı

Dijital yeni çağda yapılacak olan bu araştırmanın amacı ebeveynlerinin dijital dünyadaki farkındalıklarının ne düzeyde olduklarını; aynı zamanda çocuklarının internet dünyasındaki ayak izlerini takip edip etmediklerinin ölçerek bir farkındalık ortaya koymaktır. Bu konuda yapılan ölçek çalışmalarının kısıtlı olması araştırmanın ihtiyacı karşılamasını hedeflemektedir.

Sonuçlarda ortaya çıkacak olan anlamlı ayrıntılar ve farklılıklar incelenerek hem literatüre hem de aile özelinde toplumun geneline faydalı yorumlar yapılacaktır. Neticesinde dijital okuryazarlık için çalışmanın verilerini teşvik edici yönde kullanılacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Dijital dünyanın hayatımızda kapladığı alan her geçen gün artmaktadır. Nesiller arasındaki iletişim araçlarından biri de artık var olan dijital araçlar ve dijital ortamlardır. Yenilikleri takip etmek, haberdar olmak ve gündelik hayatın içine entegre edebilmek veya uyarlanmış dijital içeriklere uzak kalmamak için uyum sağlamak gerekir. Her yeni düzende olduğu gibi bu uyumun da derecesi önem arz etmektedir.

Bu anlamda ebeveynlerin dijital ortamlara karşı var olan farkındalığının ne düzeyde olduğunu görmek ve dijital yerli olan çocukların internet bağımlılık düzeylerini anlamlandırmak gelişim seyrinin takibi açısından önemlidir. Çocukların internet karşısındaki bağımlılıkları ve anne babalarının dijital anlamda farkındalıklarının ölçülerek aralarındaki bağlantıların incelenmesi ve anlamlandırılması önemli bulunmaktadır.

1.4. Araştırma Problemi

1.4.1. Problem cümlesi

Araştırmanın problemi, “6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri ile çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” olarak ifade edilmiştir.

1.4.2. Araştırma soruları

1. 6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri ile dijital farkındalıkları arasındaki ilişki var mıdır?
2. Ebeveynlerin 6-18 yaş arasında çocuklarının sosyodemografik özellikleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
3. 6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri ile kendilerinin dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya dahil edilen 6-18 yaş arası ebeveynlerin katılım sağladıklarının online anket sisteminden eşit şekilde etkilendikleri ve eşit koşullarda katılım sağladıkları varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 6-18 (ilkokul, ortaokul, lise) yaş aralığında en az bir çocuğa sahip ebeveynler ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Tanımları

İnternet Bağımlılığı: Madde ile ilgisi olmayan, internette oyun oynama bozukluğu (APA, 2013).

Dijital: Kelime anlamı olarak sayısallığı (TDK, 2023) ifade etmekle birlikte; günümüzde gelişen teknoloji ile var olan internet çağının kendini gösterdiği sanal ortama denilmektedir.

Dijital Ebeveynlik: Yeni dünya düzeninin ihtiyaçlarına göre yol izleyebilen, başlangıç aşamasında;

- Teknolojik araçları kullanmayı bilen
- Dijital dünyanın sonu olmayan kolaylıklarını fark eden
- Çocuklarını riskli durumlardan korumayı bilen
- Kişisel hakların gerçek dünya ile dijital ortamlarda da aynı olduğunu çocuklarına aktarabilen
- Yeniliklere karşı açık görüşlü olabilen bireydir (Kabakçı Yurdakul vd., 2013, s. 888).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. İnternetin Tarihçesi

Birbirinden bağımsız bilgisayarların birbirine serbestçe bağlandığı iletişim ağına internet denir. Ana makine denilen her bilgisayar ağda bulunan diğer bilgisayarlarla bir protokol aracılığı ile ağ iletişimi kurarlar. Hem çeşitli ağları birbirine bağlamayı hem de internetteki bilgisayarlar arasındaki iletişimi bu protokoller sağlamaktadır (Ryan, 2019: 26).

İnternetin tarihi, bir grup bilgisayar bilimcisi ve mühendisinin bilgi ve kaynak paylaşımına izin verecek bir bilgisayar ağı geliştirmeye başladığı 1960'lara kadar uzanır.

İnternet için ilk fikir, bir askeri saldırı veya başka bir felaket durumunda bilgi ve kaynakları paylaşabilecek merkezi olmayan bir bilgisayar ağı oluşturmaktır. Bu ağın ilk denemesine ARPANET (İleri Araştırma Projeleri Ajansı Ağı) adı verildi ve ABD Savunma Bakanlığı tarafından finanse edildi.

İleri Araştırma Projeleri Ajansı (ARPA), psikolog ve bilgisayar bilimcisi J. C. R. Licklider'ı 1962 yılında işe aldı. Bu sayede internetin adım adım ilerleyen temelleri atılmış oldu. 1969 yılında ARPA internet kavramı olarak kullanılmayı başladı ve kuruldu. Kısa süre sonra 4 farklı üniversitedeki ana bilgisayarlarla bağlantı sağlandı. ARPA'nın bağlantıları aşamalı olarak farklı kurumlarca artmaya başladı. Bilim insanlarıyla beraber kütüphane çalışanları ve bilgisayar kullanımında uzmanlaşmış olan kişiler ilk kullananlardandı. Çünkü sistemi bilmeyen insanların kullanabileceği kolaylıkta değildi. Bu sebeple evlerde ve ofislerde bilgisayar yoktu. Ray Tomlinson'un bu anlamdaki atağı 1972'de elektronik posta meselesini ARPAnet'e uyarlaması oldu. Bu uygulamayı kullanacak kişilerin özel isimleriyle beraber kullanacağı sembol olan adresleri birleştirmek için "@" sembolünü kullandı (Kutup, 2010). Yeni protokollerin ve teknolojilerin geliştirilmesi, bilgi ve kaynaklara küresel ölçekte erişmeyi ve bunları paylaşmayı mümkün kıldı.

İnternetin herkese açık hale gelmesi 1989 yılından sonra oldu. 90'lı yıllarda artan bir ivme kazandı. Genişletilmiş ağ sistemi olarak yine 1989'da ilk TÜVEKA (Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı) kullanmıştır. Zamanla teknik ve teknoloji anlamında donanımının yeterli gelmemesi sebebiyle, köklü kurumlardan TÜBİTAK ile

ODTÜ iş birliği yaparak 1991 yılında internetin ağlarında yenilik çalışmaları projesine başlamışlardır. 1993 yılında DPT projesi ise Türkiye global internete bağlanmıştır. ODTÜ Üniversitesi'nden sonra 1994 yılında bağlantı gerçekleştirmeler Ege Üniversitesi'yle başlayarak peşi sıra yıllarda Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi ve İTÜ olmuştur. Zamanımızda Türk Telekom'a ait olan transmisyon hatları hakkındaki kurulum ve mülk sahibi yetkisi 10.06.1994 yılından bu yana 4000 sayılı kanun ile belirlenmiştir (Parlak, 2005).

1990'larda internetin ticarileşmesi, hızlı büyümesine ve yaygın olarak benimsenmesine yol açtı. Günümüzde internet, milyarlarca insanı birbirine bağlayan, iletişim ve ticaretten, eğlence ve eğitime kadar çok çeşitli amaçlar için kullanılan küresel bir bilgisayar ve cihaz ağıdır.

2.2. İnternet Kullanımı

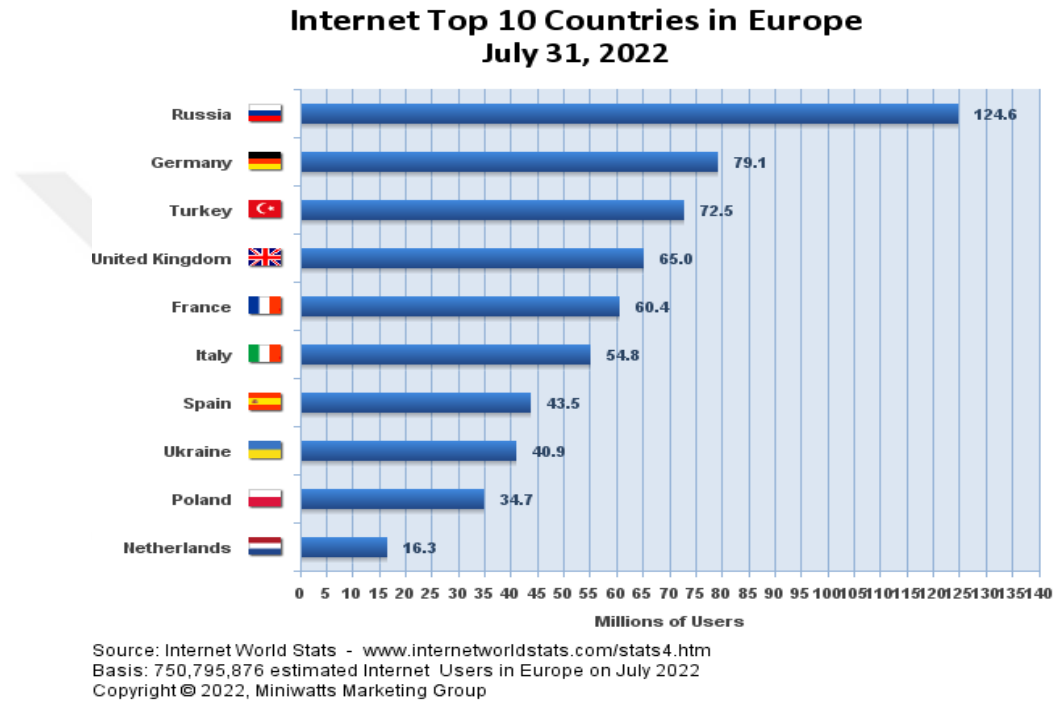
İnternet, modern yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldi ve her yaştan ve geçmişten insan tarafından hem kişisel hem de profesyonel amaçlar için kullanılıyor. Çok miktarda bilgi, kaynak ve hizmete erişim sağlar ve başkalarıyla iletişim kurmak, öğrenmek ve etkileşimde bulunmak için yeni ve yenilikçi yollar sunar.

İnternet bilgi, iletişim, eğlence ve ticaret amaçlarına yönelik kullanılabilir. İnternet sayesinde bilgi kaynakları tek bir ortamda toplanmıştır. Bilgiye ulaşmak kolaylaşmıştır. Aynı zamanda iletişimin farklı boyutlarda gerçekleşmesine yardım eden e-posta kutuları, sohbet için özel odalar veya ders işlemek için sanal sınıflar gibi sesin ve görüntünün kullanılabilirdiği seçeneklerle aktif yaşamın devam ettirildiği ortamlar sunulmaktadır. Çeşitli yapay zekâ ürünleri dijital oyunlar başta olmak üzere muhtelif şekillerde eğlence merkezi oluşturmaktadır. Sınırları ortadan kaldıran internet pek tabi ki uluslararası hareketlenmeler sağlayan ticaretin de daha aktif ve ekonomik şekilde ilerlemesine yardım etmektedir.

2.2.1. Dünya ve Türkiye üzerinde internetin kullanımı

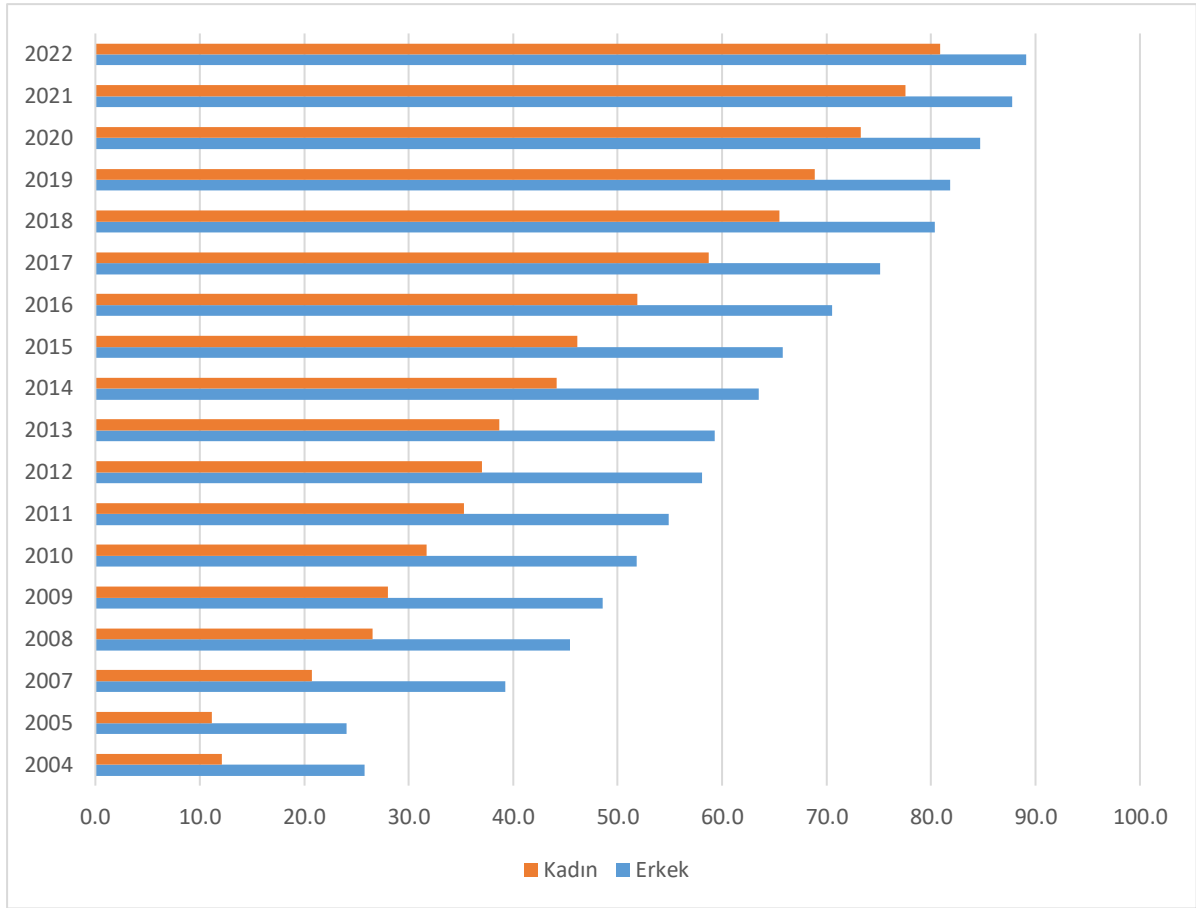
Yaşam gezegeni olan Dünyamızda gün geçtikçe kullanım oranı artış gösteren verilerden biri de internettir. Neilsen Online, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği,

GfK, yerel ICT Düzenleyicileri ve diğer güvenilir kaynaklar tarafından internet kullanım verileri yayınlanır. İnternet kullanımı ve dünya nüfus istatistiğine göre 30 Haziran 2022 tarihi itibari ile internet kullanıcı sayısı 5.385.798.406 olarak bildirilmiştir. Buna göre dünya nüfusunun %67,9'u internet kullanmaktadır. Türkiye’de internet kullanıcı sayısı ise 72.500.000’dir. Yani nüfusunun %84,5’i internet kullanmaktadır. Bu verilerle Türkiye, Avrupa Kıtası’nda Rusya ve Almanya’dan sonra üçüncü sıradadır (İnternet World Stats, 2022).

Şekil 1: Avrupa ülkeleri arasında internet zirvesi, 31 Haziran 2022

Covid-19 Pandemi sürecinden sonra, 2022 yılında Türkiye İstatistik Kurumu’nun yaptığı araştırma ile Hanehalkı Bilişim Teknolojileri başlığında evden internete ulaşım sağlayan hanelerin oranının %94,1 olduğu görülmüştür. %92,0 oranı ile 2021 yılında nispeten düşük oran olduğu görülmüştür. İnternet erişimi imkânı olan hanelerin en çok İstanbul ilinde olmak üzere sırayla Ankara, Konya ve Karaman olarak devam etmektedir. Bireysel olarak oranlara bakıldığında 16-74 yaş grubunda 2022 yılında internet kullanımı %85,0’dır. Erkek bireylerin %89,1’i, kadınların ise %80,9’u internet kullanmaktadır. Ülkemizde cinsiyete göre bireylerin internet kullanım oranları her yıl artmaktadır (TÜİK, 2022).

Şekil 2: Türkiye’de cinsiyete göre internet kullanım oranları, TÜİK, 2022

2.2.2. Çocukların internet kullanımı

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi (AÇÇAP, 2010)’nin özet verilerine göre 25 Avrupa ülkesinde, %93 oranında hafta boyunca en az bir gün çevrimiçi olduğu görülen 9 ile 16 yaşları arasındaki çocukların; %60’ının internette her gün çevrimiçi olduğu görülmüştür. İnternet kullanmaya başlanılan ilk yaşın, ortalamalara bakıldığında 7 yaş olarak Danimarka ve İsveç, 8 yaş içinse Kuzey Avrupa ülkeleri olduğu söylenebilir. Genel olarak Avrupa’da 9 ile 10 yaş arasındaki her üç çocuktan biri günlük olarak interneti kullanmaktadır. Bu oran 15-16 yaşlara bakıldığında %80’e kadar çıkmaktadır. İnternete erişimi çoğunlukla (%87) evden sağlayan çocukların ikinci erişim yeri okuldur (%63).

Yaş gruplarına göre sosyal paylaşım sitesinde profili olan %26 oranında 9 ile 10 yaş arasındaki çocukların, %49 oranında 11 ile 12 yaş arasındaki çocukların, %73 oranında 13 ile 14 yaş arasındaki çocukların ve %82 oranında 15 ile 16 yaş arasındaki çocukların olduğu bilinmektedir. Yani bu oran 9-16 yaş grubundaki çocukların %56’sı

demektir. Sitelerin sosyal paylaşım için oranları Hollanda'da %80, Litvanya'da %76 Danimarka'da ise %75 oranında yoğun ilgi görürken; Romanya'da %46, Almanya'da %51 ve Türkiye'de %49 oranında daha az ilgi görmektedir. Profillerini herkese açık olarak kullanan çocuklar %26 oranındayken, profillerini gizli tutanların %43 olduğu saptanmıştır. Profilindeki paylaşımları sadece arkadaşlarının görebilmesi için gizlilik ayarlarını aktif kullanmak gerekir. Herkese açık profil kullanımı çeşitli zararları da beraberinde getirmektedir (EU Kids, 2010).

Bahsi geçen veriler Avrupa genelinde uygulanan son çalışmadan alınmıştır. Ancak dünya genelinin yaşamış olduğu Covid-19 salgını ile ilerleyen teknolojik faaliyetlerin etkisiyle internet kullanım oranları çocuklarda da değişiklik göstermektedir. Ülkemizdeki çocuklar hakkında yapılan internet kullanım verileri erken tarihlerde yapılmış ve güncel durumu yansıtmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu, 22 Aralık 2021 tarihi verilerine bakıldığında Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'nda 6 ile 15 yaş arasındaki çocuk grubunun internet kullanım oranı %82,7'dir.

2013 yılında ilki yapılan, çocuklara kullandıkları araçların sıklığı ve kullanma amaçları Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'nda sorulmuştur. 2021 yılında çocuklar için tekrarlanma amacı internet, akıllı telefon, bilgisayar, dijital olarak oynanan oyunlar ve sosyal medyadaki kullanım oranlarının değişimini izlemektir. İnternet kullanım oranları yıllara göre bakıldığında 2013 yılı %50,8 oranı verirken %82,7 oranı ile 2021 yılında artış göstermiştir. 2013 verilerinde erkek çocukları %53,7 şeklinde oran verirken 2021'de %83,9'la oranını yükseltmiştir. Kız çocuklarının verileri ise %47,8 oranını 2013'te verirken; %81,5 oranını 2021'de vererek onlar da internet kullanım oranını yükseltmiştir. Sürekli olarak internet kullanan çocukların 6 saat 59 dakikasını derslerinin dışındaki zamanda değerlendirdiği 6 ile 15 yaş grubu arasındaki çocukların, 12 saat 25 dakikasını ders içi işlemler için kullandığı haftalık ortalamalarında görülmüştür.

Çevrimiçi derse katılma %86,2 oranı ile 6-15 yaş grubu çocuklar arasındaki internet kullanımındaki en yaygın faaliyet oldu. Ses ve görüntünün dahil olduğu kullanımlarda video izlemek, sesli/görüntülü aramalar yapmak ve/veya oyun oynamak, aynı zamanda öğrenmek için farklı araştırmalar ile ödev yapmak için kullanımlar da diğer seçenekler olarak sıralandı. Alışveriş yapmak ise %9,1 oranıyla en az gerçekleştirilen faaliyet oldu. Yalnızca bir teknoloji aracı kendine ait olan çocukların oranı da 2021 yılında artış gösteren bir diğer konu oldu. %66,6 oranı ile 2021 yılında bilgisayar

çeşitlerinden, cep telefonu veya akıllı telefonda, televizyon veya akıllı televizyondan, video oyun için konsollardan veya akıllı saatlerden en az bir tanesi olmak üzere yalnızca şahsına ait olduğunu belirten çocukların 6 ile 15 yaş arasında çocukların verileri olduğu görülmüştür.

Dijital oyun oynama oranlarına bakıldığında cinsiyete göre farklılıklar olduğu saptandı. %46,1 oranında erkek çocuklarının dijitalde oyun oynama verileri olduğunu %25,4 oranında ise kız çocuklarının oynadığını görmekteyiz. Yaş aralıkları daraltılarak bakıldığı zaman 6 ile 10 yaş arasındaki erkek çocuklarında dijital oyun oynama %38,7 oranı verirken %26,4 ile kız çocuklarının oynadığı; 11 ile 15 yaş arasındaki erkek çocuklarının ise artış görülerek %53,7, kız çocuklarında ise %24,4 olduğu görülmektedir. Düzenli olarak dijital oyun oynayan çocukların en çok tercih ettiği oyun türünün savaş temalı oyunlar olduğunu; tercihlerin macera/aksiyon, strateji, simülasyon ve spor oyunları ile devam ettiği görülmüştür.

6-15 yaş grubundaki %58,4 oranındaki çocuklar ebeveynlerinin oyun oynamak konusunda aşırı olduklarını düşündüklerini belirtti. Planladığı süreden daha fazla oyun oynayan çocuklar %47,3, sorumluluklarına aksatmaya sebep olan şeyin oyun oynamak olduğunu söyleyen çocuklar %42,6, gereğinden fazla oyuna zaman harcadıklarını söyleyen çocuklar %42,3 ve huzursuzluk göstergeleri ile mutsuzluk göstergelerini kendilerinde hissettiklerini ve bunun dijital oyun oynama sebebiyle olduğunu söyleyen çocuklar ise %28,0 oranındadır (TÜİK, 2021).

2.3. İnternet Bağımlılığı

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA)'nin hazırlamış olduğu 2013'te DSM 5 kısaltması ile "Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı" yayınladığı kaynakta internet bağımlılığı madde ile ilgili olmayan bozukluklardan, internet üzerinden oyun oynama bozukluğu başlığı ile ifade edilmiştir. Bu, video oyunları hakkındaki bağımlılık ve internet bağımlılığıdır (APA, 2013). İnternet oyun bozukluğu, kılavuzda tanınan aşırı internet kullanımıyla ilgili tek resmileştirilmiş bozukluktur.

İnternet bağımlılığı kavramı, tüm psikiyatri kuruluşları tarafından hala bir ruhsal bozukluk olarak tam olarak tanınmamakla birlikte, dikkat ve tedavi gerektiren sorunlu ve büyüyen bir sorun olarak yaygın bir şekilde kabul edilmektedir.

Literatürde insanları ve teknolojik araçlarla kurdukları problemleri etkileşim için tanımlar farklılık gösterse ve kavramlar farklı şekilde işaretlense de teknoloji bağımlılığı,

insan vücudunun dışarıdan bir madde almayarak davranışsal anlamda bağımlılık gösteren, insanların ve makinelerin iletişimiyle sağlanan, bireyin öz disiplini zedeleyerek iradesini kaybetmesine ve ölçülü olmak konusunda sorun yaşamasına sebep olan olayların neticesi olarak zarar görerek günü tamamlamasıdır (Griffiths, 1995).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ 11)'ne göre oyun oynama bozukluğu şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Kişinin hayatındaki önem sırasında çevrimiçi olarak veya çevrimdışı kalarak oynana dijital oyunların ilk sırada yer almaya başlaması ve diğer şeylerden daha önemli olması,
- Kontrolünü dijital oyun oynama davranışı hakkında kaybetmesi,
- Olumsuz olduğunu bildiği fiziksel, zihinsel ve sosyal durumlara rağmen kişinin kendini uzak tutamaması. Günlük faaliyetlerini ve gerekli işlerini (iş, okul ve aile yaşamı vb.) aksatması.

Bu özellikler çevrimiçi hem de çevrimdışı oyun oynamalara yönelik olarak ortaya çıkabilmektedir. Oyun oynama bozukluğundan bahsedebilmek için kişideki belirtilerin sürekli ve tekrar etmesi ve aynı zamanda en az süre olarak 12 ay süresince devam etmesi beklenmektedir.

2.3.1. İnternet bağımlılığının belirtileri

İnternet bağımlılığının tanım için farklı uzmanlar farklı kriterler ele almışlardır. Bu tıpkı internetin tanımının farklı uzmanlarca farklılık göstermesi gibidir (Bağatarhan, 2020. [Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla ve Mcelroy, 2000; Young, 1998; Beard ve Wolf, 2001; Griffiths, 1996; Ko ve diğerleri, 2005; Goldberg, 1996; Tao ve diğerleri, 2010]). Araştırmacılar tarafından farklı görüşler belirtilerek açıklanan internet konusundaki bağımlılığın öneri olarak sunulan tanı kriterleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Farklı uzmanların internetin bağımlılığı hakkındaki öneri olan tanı kriterleri

Tanı için Kriterler	Goldberg, 1996	Young, 1998	Griffiths, 1996	Shapira ve ötekiler, 2000	Beard ve Wolf, 2001	Ko ve ötekiler, 2005	Tao ve ötekiler, 2010
Zihnin internet ile çok meşgul olması		*	*Dikkat çekme	*	*	*	*
İnternette geçirilen sürenin, doyum olması için, zamanla fazlalaşması	*	*	*Tolerans		*	*	*
Mükerrer başarısız olarak sonuçlanan interneti sınırlandırma, sonlandırma veya kontrol etme girişimleri	*	*	*Yoksunluk semptomları		*	*	*
Azaltma veya sonlandırılmaya çalışılan internet kullanımı sebebiyle öfke duyma, huzursuzluk duyma, sinirlilik hali veya depresyon belirtileri göstermek	*	*	*Duygu durum değişimi		*	*	*
İnternet için planlanan süreden daha uzun süre kullanım gösterme	*	*	*Çatışma	*	*	*	
İşini, kariyerini, eğitim veya belli bir ilişkisini internet kullanımı sebebiyle risk altına atma veya tehlikeye atma	*	*		*	*		
Aile üyelerine söylediği gibi internet üzerinde geçirilen vakti terapist veya diğer kişilere yalanlayarak söyleme		*			*		
Kişinin hoşuna gitmeyen duygularından veya sorunlarından kaçma yolu olarak interneti kullanması		*			*		*
Başarısızlığın internet kullanımı isteğine karşıtlık konusunda tekrarlanması			*Tekrar etme			*	
Zamanının çoğunluğunu internette kullanım olarak veya onunla ilgili etkinliklere harcama	*					*	
Mesleki aktivitelerini, sosyal veya eğlence anlamındaki etkinliklerini internette zaman geçirmen için azaltma	*						
Kullanım sebebiyle daimi ve kalıcı olan psikolojik, fiziksel, sosyal veya mesleki sorunlar oluşmasına rağmen interneti kullanmayı sürdürme	*						*
İnternet kullanımının bizzat sebep olduğu onun dışındaki etkinliklere isteksizlik duyma ve ilgi kaybetme							*

Tablo incelendiği zaman farklı noktalara işaret edilmesinin yanı sıra uzmanların ortak paydada değerlendirdiği kriterler vardır. yer alan yedi ayrı tanının en az altı tanesinde “İnternet ile aşırı zihinsel meşguliyet”, “Doyum sağlamak için internette giderek belirgin ölçüde daha fazla zaman geçirme ihtiyacı”, “İnternet kullanımını kontrol etme, azaltma ya da sonlandırma girişimlerinin tekrarlı olarak başarısız olması”, “İnternet kullanımının azaltılması ya da sonlandırılması durumunda huzursuz olma, öfkeli, depresif ya da sinirli hissetme” ve “Başlangıçta planlanandan daha uzun süre internette kalma” kriterleri yer almaktadır.

DSM 5 olarak kısaltılan Ruhsal Bozuklukların Tanısal El Kitabı’nda (2013) internet bağımlılığı “Diğer bağımlılıklar” başlığı altında “İnternette Oyun Oynama Bozukluğu” şeklinde değerlendirilmiştir. Tanı kriterleri olarak önerilenler işe şu şekildedir:

1. Zihnin internetteki oyunlar hakkında çok uğraşması,
2. Yoksunluk olarak ortaya çıkan belirtilerin internet oyunları bırakıldığında varlığını göstermesi,
3. Hoşgörü,
4. Başarısız olunan internetteki oyunlara giriş yapmak ve kontrol edebilme,
5. İlgi alanlarına, eğlencelere ilgiyi kaybetme sebebi olarak internette oyun oynama,
6. İnternet oyunlarının psikolojik ve sosyal anlamda problemlere sebep olunduğu bilinmesine rağmen oynamaya devam etmede aşırılık,
7. Yalan söylemeyi ailesine, terapistine veya başka kişilere internet oyunlarında geçirdiği vakitle ilgili sürdürmek,
8. Duygularının olumsuzluğun veya rahat hissetmek amacıyla internette oyun oynamayı tercih etme,
9. Önem verdiği ilişkilerini, meslek veya iş fırsatlarında kayıp yaşamayı ya da riske girmeyi, internette oyun oynamak sebebiyle yaşama.

Tanılama yapabilmek için sayılan maddelerden en az beş tanesini 12 ay boyunca belirti olarak görülmesinin şart olduğu ifade edilmiştir. Maddelere bakıldığı zaman bahsi geçen uzmanların kriterleri ile DSM 5 (2013)’in kriterlerinin tutarlılık gösterdiğini inceleyebiliriz.

İnternet bağımlılığı, kişinin interneti aşırı ve takıntılı bir şekilde günlük hayatını ve aktivitelerini etkileyecek kadar kullanması durumudur. İnternet bağımlılığı olan kişiler internette aşırı zaman geçirebilir, interneti kullanamadıkları zaman yoksunluk belirtileri

yaşayabilir, kişisel ilişkilerini ve sorumluluklarını ihmal edebilir, internet kullanımlarının bir sonucu olarak özel ve profesyonel yaşamlarında olumsuz sonuçlar yaşayabilirler.

2.3.2. İnternet bağımlılığının tanısı ve tedavisi

Teknoloji çağı olarak isimlendirebileceğimiz şu dönemde internet kullanımı vazgeçilmez bir gereç haline gelmiştir. Varsayılan uygulamalar dahilinde internet iletişimi artırmak ve bilgi alışverişini kolaylaştırmak olmasına rağmen öngörülemediği şekilde hızlı yaygınlaşması sınırı aşan aşırı kullanıma ve bir bağımlılık türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Arısoy, 2009).

Yaygınlaşan internet kullanımıyla beraber, aşırı kullanım arzusunu önüne geçilememesi, ekran ve internet olmadan geçirilen zamanın anlamını yitirmesi, yoksunluk halinde sinirli hissetmek ve agresif tavırlar gösterilmesi, ilişkileri bağlamında sosyallik ve çekirdek aile yaşamının yanı sıra günlük sorumluluklarının sekteye uğraması gibi nedenlerle bu durumun kaynaklarda “internet bağımlılığı”, “patolojik internet kullanımı”, “problemlili internet kullanımı”, “aşırı internet kullanımı” veya “uygun olmayan internet kullanımı”, “internet yoksunluğu” şeklindeki ifadelerle açıklanmıştır (Sığrılı, 2017. [Davis ve ark, 2002; Morahan- Martin, 2005; Meerkerk ve ark, 2006; Niemz ve ark, 2005; Treuer ve ark 2001.]).

İnternetin bağımlılığı durumunda, internet kullanımının yasaklanma halinin uygun olmayan bir çözüm yolu olduğunu ifade eder Young. Gündelik yaşamın içerisinde yapılan banka işleri, ödemeler ve önemli kullanımları da kapsadığı için yasaklamak yerine kontrol altına alınmasının uygun olacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte internet bağımlılığı hastalarını gören bireysel pratisyenlerin ve diğer bağımlılıklarla ilgili yapılan araştırmalara dayanarak, internet bağımlılığını tedavi etmek için verilen maddeler şunlardır:

1. İnternet kullanımında ters zamanı uygulayın
2. Harici durdurucular kullanın
3. Hedefler belirleyin
4. Belirli bir uygulamadan kaçınmak
5. Hatırlatma kartları kullanmak
6. Kişisel bir envanter geliştirmek (not defteri vb.)
7. Grup desteğini almak
8. Aile içi tedavi/terapi

Başlangıçta üç madde kolay anlamda zaman yönetimi ile ilgilidir. Patolojik internet kullanımını bu basit zaman yönetimi teknikleri düzeltemediğinde daha ağır bir müdahaleye gidilir. Bu durumlarda tedavinin odak noktası kişisel güçlendirme ve uygun destek sistemleri yoluyla bağımlılık davranışını değiştirmek için etkili başa çıkma stratejileri geliştirmede hastaya yardımcı olmak olmalıdır. Ancak unutulmamalıdır ki iyileşme aşamasının ilk zamanlarında hasta büyük olasılıkla sık sık çevrimiçi olmak isteyecektir. Nitekim interneti hayatının merkezi haline getiren kişilerin bundan uzak kalma hali onları zorlayacaktır ve bu normaldir (Young, 1999).

2.3.3. İlkokul, ortaokul ve lise çağındaki çocuklarda internet bağımlılığı

İnsanların hayatında önemli bir yere sahip olan internet, günümüzde vazgeçilmeyen bir iletişim aracıdır. Sosyal hayatlar, internet aracılığı ile farklı yönlerden etkilenmiştir. İnternet sayesinde bilgiye ulaşım hızlı ve yaygın, aynı zamanda iletişimler de hızlı yapılabilmektedir (Ceyhan ve Ceyhan, 2007).

İlköğretim öğrencilerinin sınıf seviyesinin artmasıyla beraber internet bağımlılık düzeylerinin arttığı görülmektedir. Sekizinci sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyinin, altı ve yedinci sınıf öğrencilerinden yüksek olmasının sebeplerinden biri bilgisayar kullanımı ile ilgili becerilerinin ve teknolojik imkanlarının diğer sınıftaki öğrencilerden daha iyi olması olabilir. Bir başka neden ise sınıf yükseldikçe ailelerin ihmalkâr aile tutumunu daha çok benimsemeleri gösterilebilir. Araştırma bulgularından biri iyi seviyede internet kullanabilen öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri daha yüksek bulunmasıdır (Ayas ve Horzum, 2013).

Ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı konusunda, %68,7'si semptom göstermemiş, sınırlı şekilde belirti gösterenler %27,4 oranında, internet bağımlıları ise %3,1 oranında görülmüştür. İnternetin bağımlılık oranlarında cinsiyete göre yaşanan değişiklikte erkek öğrenciler %46,70, kız öğrenciler ise %41,81 değeri ile erkekler kızlardan yüksek düzeyde farklılık göstermiştir. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden yüksek oran gösterdiği akademik başarı %75,72'ye karşılık %71,64 olarak bulunmuştur. Yani öğrencilerden erkekler, akademik başarı konusunda kız öğrencilerinden düşük seviyede ve internet bağımlılığı konusunda ise daha yüksek seviyededirler. Araştırmaya göre, annenin eğitim düzeyi arttığı zaman internet bağımlılık düzeyi azalmaktadır (Çubuk, 2019).

Lise öğrencileri ile yapılan çalışmada, yaş aralıkları farklı olan öğrenciler arasında internetin bağımlılık seviyelerinde de farklılaşma olduğu görülmüştür. 14 yaşındaki lise öğrencilerinin puanlarındaki ortalamalar 68,92 iken; 15 yaşındaki lise öğrencilerinde 78,55; 16 yaş grubundaki öğrencilerin 60,58; son olarak 17 ile 18 yaş arasında olanların 85,35 şeklinde bulunmuştur. Bu durumda yaşları 17 ile 18 grubunda olan öğrencilerin internet bağımlılık puan ortalamaları en yüksektir. Lise öğrencilerinde cinsiyetler arasında internet bağımlılığı konusunda bir farklılık bulunmamıştır. Ancak internetin hangi amaçla kullanıldığı konusunda farklılık vardır. İnternet kullanımındaki amacı eğlenmek (tv izleme, müzik dinleme, oyun oynama vb.) olan kullanıcıların internete bağımlılık ortalamalarının diğer kullanım amaçlarına göre en yüksek olduğu bulunmuştur (Aksoy ve Ünübol, 2021).

Lise grubundaki öğrenciler için öneri olarak, sosyal anlamda ilişkilerini geliştirmek, stres oluşturan durumlarda baş edebilmeyi öğrenmek, fiziksel etkinliği çoğaltmak, serbest zamanın nitelikli kullanılması ve sağlıklı olarak yaşamak anlamında çizelgelerin hazırlanması sunulabilir. Bununla beraber öğrencilerin ailelerine iyi bir yaşam için ilişkileri sağlamlaştırma, internetin kullanımında verimlilik sağlayabilme, bağımlılık konusunda bilgiler edinebilecek eğitimler oluşturulmasıyla birlikte yaşam içerisinde uygulayabilmeleri öneri olarak sunulabilir. (Altunkürek ve Özçoban, 2020).

2.3.4. İnternet bağımlılığının çocuk gelişimine etkileri

Ortaya çıkan yeni teknolojiler, mevcut araçların kendilerini güncellemeleri ile yeni dijital kültür toplumdaki her bireyi etkisi altına almaktadır (Yenğin, 2019). Birleşik Krallık merkezli bağımsız iletişim düzenleyicisi Ofcom (2022), yaptığı çalışmalarla önemli veriler ortaya koymaktadır. Çocukların Medya Yaşamları Raporu ile medya kullanım motivasyonları, kullanma sebepleri, internetin günlük yaşamlarının nasıl parçası olduğu hakkında kanıt sağlamaktadır. Özellikle de çocukların bilişsel ve duygusal gelişimlerinin zaman içerisinde nasıl değiştiği hakkında zengin ayrıntılar sağlamaktadır. Teknoloji gelişmeye devam ettikçe, gelecek için bir plan yapmanın yanı sıra, şu anda politika geliştirme ve endüstri alanındaki gelişmelere katkı sunmaktadır. 2023 yılı için dikkate değer noktaları şöyle sıralamaktadırlar:

- Araştırmaya katılan çocukların çoğu, 2020 yılından daha iyi hissediyor ve Covid-19 kısıtlamaları esnasında internette geçirdikleri vakitten daha az ekran başında vakit geçiriyorlar.

- Giderek daha pasif içerik tüketimine yöneliyorlar.
- Sosyal medya paylaşımlarında kendi hakkında daha az paylaşım yapıyorken, sosyal adalet konusunda daha çok içerik paylaşıyorlar.
- Tehlikeli içeriğe ve zararlı çevrimiçi etkileşimlere sık olarak maruz kalıyorlar.

Yapılan anketlerin sonuçlarına göre her yıl yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Çocukların gelişimsel olarak sağlıklı bir çevrede bulunabilmeleri için bu araştırma sonuçları önemlidir. Odabaşı (2017)'na göre, dijital dünyaya ile olan ilişkinin hayatın içerisine yansıdığı sosyal ve psikolojik sorunlar oldukça karmaşıktır. Bununla birlikte çocukların dünyasını da bu denklemin içine dahil edildiğinde sorunun özündeki karmaşıklık katlanmaktadır. Sonuç itibari ile her yaş döneminde farklılıklar olduğu gibi 0 ile 17 yaş arasında da medyanın dijitali ve teknolojinin dijitali ile yaşanan ilişkide de spesifik sorunlar ve dereceli zorluklar olabilmektedir.

Ülkemizde de bahsi geçen konu hakkında çeşitli akademik çalışmalar yürütülmektedir. Ebeveynlerin görüşlerine bakıldığında zaman çocukların ekran ile ilişkilerinde dile getirilen başlıca husus, dijital medya araçlarının çocuklar tarafından aşırı kullanımı olmaktadır. Artan bilgisayar ve internet kullanımından kaynaklanan okul başarılarındaki düşüş de ebeveynlerin şikayetleri arasındadır. Kullanımlara bağlı olarak uzun süre bilgisayar başında olan çocukların yorularak çevrelerine tepki vermeleri ve sosyal ilişkilerinin sınırlanması olarak etkiler gözlenmektedir. İnterneti aktif kullanan çocukların sosyal hayatta karşılaşmayacakları kötü örnekleri, özellikle sosyal medyada, kolaylıkla karşılaşabildikleri ve etkilendikleri bilinmektedir. Çocukların karşısındaki kişiyi tanımayı akıllı telefon, sosyal medya hesapları ve dijital oyunlar ile sağlamaktadırlar (Özkan, 2016).

Çocuklarımızın geleceğin yetişkinleri olarak görebildiğimiz derecede, yarın onlarda görmek istediklerimizi, bugünden onlara sunmayı başarabiliriz. İlerleyen zamanda karşımıza çıkacak yetişkin zevkinin belirleyicisi olacakları için çocukların yönlendirilebilir olmaları güncel olarak değerlendirilmelidir. Toplumun, çocuğun gelişimini etkilediği gerçeğiyle, değişkenlerden biri olan medya etkisini önemli bir madde olmuştur. Günümüzde değişen teknolojiyle beraber medyanın yalnızca yetişkine hitap etmediği, çocuklar için de bir gerçeklik oluşturduğu göz ardı edilmemesi bilgine dönüşmüştür (Ertürk, 2011).

İnternet bağımlılığı, çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olabilir. Bazı olası etkiler şunlardır:

1. Fiziksel sağlık: İnternet bağımlılığı, çocukların hareketsiz kalmasına neden olabilir ve bunun sonucunda obezite, uyku bozuklukları ve diğer fiziksel sağlık sorunları ortaya çıkabilir.
2. Sosyal beceriler: İnternet bağımlılığı, yüz yüze etkileşimlerin yerine sanal ilişkiler kurmayı tercih etmelerine neden olabilir. Bu da çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerini engelleyebilir.
3. Akademik performans: İnternet bağımlılığı, çocukların ders çalışma ve okul performansını olumsuz yönde etkileyebilir. İnternet bağımlılığı olan çocuklar daha az ders çalışabilir, dikkatlerini sürdürmekte zorlanabilir ve okulda başarısızlıklar yaşayabilirler.
4. Zihinsel sağlık: İnternet bağımlılığı, çocukların kaygı, depresyon, yalnızlık ve özsaygı gibi zihinsel sağlık sorunları yaşama riskini artırabilir.

Bu nedenle, çocukların internet kullanımının kontrol altında tutulması ve dengeli bir şekilde yönetilmesi, diğer gelişim alanlarına zarar vermeden sağlıklı bir gelişimlerini desteklemek için önemlidir. Ayrıca, ebeveynlerin, çocukların internet kullanımını izlemeleri, sınırlandırmaları ve güvenli bir şekilde yönetmeleri, internet bağımlılığı riskini azaltabilir.

Medya pedagojisi amacının, medyayı doğru okuyabilen, gördüklerini sorgulayabilen, yorumlayıp içselleştirebilen, eleştirel bakabilen, analiz ve sentez yapabilen bireylerin olmasından ötürü eleştirel medya pedagojisi önemlidir. Karmaşık sistemler içerisinde edindikleri bilgiyi doğru değerlendirebilen çocuklar yetiştirilebilmesi için eleştirel pedagoji ve söz konusu teknoloji felsefesinin birbiriyle paralel değerlendirilmesi gerekir.

Yeni medya alanındaki okuryazarlık konusundaki eğitim başlıklarının özenle hazırlanmasının kolaylaşması, iletişim teknolojileri ile kurulan ilişkide kontrol sağlanmasıyla bağlantılıdır. Hiç şüphe yok ki derin çözümlemeler yapan, deneyimler bilgiyi tarihsel bağlam içerisinde okuyabilen nesiller yetiştirilmesi gerekir. Bu şekilde yetiştirilen nesiller teknolojinin üretilmiş bir kukla olduğunu bilerek, onunla ilgili öteye geçen yanılsamalarını yok edebilir, yeni dünyanın etkilerinden sıyrılabilir ve bilgi edinme konusundaki sıralamada bu aracının hangi seviyelerde olduğunu anlayabilir. Dijital dünyada geçirdiği vakti sınırlandırabilir ve yaşamlar arasındaki sanallık gerçeklik konusunda oluşan büyük duygusal boşluğu anlamlandırabilir. Gerçek manada yüz yüze

olan bir iletişimin önelediği sosyal yaşamın aksine dijital dünyanın bu iletişimde yalnızca küçük bir parçayı gerçekleştirebildiğini bilir (Kılınç ve Kılınç, 2014).

2.4. Dijital Kavramı

Her geçen gün etkisini daha fazla hissettiren bilgi aktarımı ile söz sahibi olduğunu ifade etmekten çekinmeyen bir neslin olduğunun da göstergesidir. Oluşan bu yeni düzenin içerisinde insanların bilgiye ulaşma biçimi meşakkatli, yokuşlu bir yol yerine, dümdüz ve kolay görünen yolla olmaya başlamıştır. Dijital nesil, çevrimiçi bireyleri ile farklı bir düzen ve topluluğun da inşasını oluşturmuştur (Kurt ark., 2013).

Bir kavram olarak dijital, genellikle elektronik ürünleri ya da süreçlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Dijital denildiği zaman ürünlerin elektronik olmasından değil işlenen veri elektronikliğinden ve onların gösterilmesi anlatılmaktadır. Yani, bir ve sıfırların sonsuz bir sarmal içinde yan yana gelerek devamlılık göstermesi ile veri dizilerinden iki bileşenli olanlarının anlam atfedilme sürecine dijital denir. Türkçe dilinde *sayısal* olarak mana çıkarılan *dijital* kavramı, yalnızca araç ve işlemlerdeki elektronik işlevi anlatan bir kavram olmamasıyla birlikte; insanlar açısından önemli olan bilgiyi sayısal olarak işlemeyi nitelemektedir. Bir süreç olarak bakıldığında zaman bir ve sıfırlar sonsuz döngüde değiştirilerek bir araya getirilerek ham madde olan veriyi bağlantılı olarak enformasyona dönüştürmesidir. Globalleşen dünyada hızla değeri yükselen veri dünyasının insanoğlu tarafından işlenmesi ve kullanılmasıdır. 21. yüzyılı dijital bilgi çağı olarak nitelenmesinden ötürü bilgiye sahip olmak mutlak güç demektir (Bozkurt ve ark., 2021).

Gözetim toplumlarında bireyler sayısal olarak ifade edilmekte ve böylece denetimleri daha kolaylaşmaktadır. Bu sistemin sağlandığı alanlar ise yine sayılar üzerinden işleyen sanal ortamlardır. Sayısal olarak ifade edildiğimiz yeni dünyada dijital yaşam sürdürmek olası bir durum olarak karşımızdadır (Avcı, 2015). Bireylerin ekranlardan sayısal olarak ifade edilmesi şeklinde yorumladığımız bu durum dijital kavramının hayatımızın içinden bir kavram olduğunu göstermektedir. Bu sebeple çocukların içine doğdukları dünyayı tanımaya anlamlandırmaya çalışmalıyız.

2.4.1. Dijital vatandaşlık

Teknolojinin hayatımızı çok hızlı değiştirdiği aşîkardır. Toplum yaşamına dahil olan teknoloji, insanların doğal olarak ortaya çıkan değişim ve gelişimlere ayak uydurmasına aracı olmaktadır. Dijital vatandaşlık kavramı, toplumdaki teknolojinin etkileri sonucunda vatandaşlığın yeni bir versiyonu olarak ortaya çıkmaktadır (Turan ve Karasu, 2018).

Teknolojik araçların, internet birlikteliği ile ortaya koyduğu kolaylıkları her şartta benimsemiş ve çevrimiçi etkinlik şeklinde kullanan bireylere dijital vatandaş diyebiliriz. Bu sebeple dijital vatandaşlığın düzeyleri hakkında değerlendirme yaparken çevrimiçi olabilme alışkanlıklarını göz önüne almak gerekir (Aslan ve Çakmak, 2018).

Dünya’da ve Türkiye’de teknolojik araçların kullanılması gün geçtikçe yaygınlaşmakta. Gelişimi takip eden dijital nesilden çocuklar ve gençlerle birlikte dijital vatandaşlık kavramı da gündemimize gelmektedir. Dijital vatandaştan beklediğimiz özellikler:

- İletişim ile bilginin kaynağını kullanımda eleştirmeyi bilen,
- Sanal ortamdaki davranışların sonuçlarındaki etiğin farkında olabilen,
- Diğer kişilere zararı dokunmadan teknolojiyi kullanmayı bilen,
- İletişim haklarını internetin ortamında da kullanabilen,
- Paylaşım ve iş birliklerinde doğru davranabilen ve bu noktada teşvikte bulunan vatandaşlar olunması şeklindedir.

Genel anlamda ise dijital vatandaşın teknolojiyi kullanımındaki hak ve sorumluluklarını bilmesi beklenmektedir (Bayzan ve Çubukcu, 2013).

Dijital vatandaşlık öğretmenler, veliler ve çocukların da birlikte teknolojiyi amacına uygun şekilde kullanmasıdır. Bu kavram bir öğretim aracı olmaktan daha fazlasını ifade etmektedir. Toplumun, teknolojiye hazır bir ortamda yaşam sürmesine yardım etmektedir. Uygun, sorumlu ve güçlendirilmiş teknoloji kullanımının sürekli gelişen normlarını da ifade etmektedir (Ribble, 2017).

Dijital vatandaşlığın alt boyutları da incelenmiştir. Ribble (2006)’nin sıralaması ise dokuz alt boyuttur. Bu boyutlar; dijital erişim, dijital sağlık, dijital ticaret, dijital

okuryazarlık, dijital hak ve sorumluluklar, dijital kanun, dijital iletişim, dijital etik ve dijital güvenlidir.

2.4.2. Dijital dünya ve çocuk

Çocuk, tüm toplumlarda ve kültürlerde varlığını gösterirken; çocukluk tarihsel çizgide farklı kültür ve toplumlarda değişik anlamlar göstermektedir (Akbaş ve Dursun, 2020). Apak (2022)'a göre çocukluk, yaşamın sürdürüldüğü o dönemin toplumsal ilişkilerini, yaşam biçimi ve baskın düşüncelerini tıpkı bir ayna gibi yansıtmaktadır. Çünkü toplumlar ve dönemlerin üretim ilişkileri, kültürel yapıları gelenekleri ve dini inançları çocukların toplumdaki konumuna, görünürlüğüne ve o toplumdaki rollerine etki edebilmektedir. Tarihsel süreçte bunun örneklerine çocuğu tanımlayan sıfatlarda görebiliriz; köle çocuk, işçi çocuk, tüketici çocuk, şöhret çocuk ve dijital çocuk gibi. Nitelemeler çocuğun ait olduğu çağın/kültürün sosyokültürel anlam ve değerini de yansıtmaktadır.

Dijital dünya, çocukların hayatında önemli bir yer tutmaktadır ve çocukların dijital dünyayla olan etkileşimleri giderek artmaktadır. Bu durum, çocukların gelişimini ve eğitimini etkileyebilir. Çocuklara birden fazla fırsat sunan dijital dünya, beraberinde birtakım riskleri de oluşturmaktadır.

Özellikle internet ve diğer dijital araçların kullanımı, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkileyebilir. Bununla birlikte, dijital dünyanın etkileri, kullanılan dijital araçlara, çocuğun yaşına, kişisel özelliklerine ve kullanım amaçlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir.

Teknolojinin çocuklardaki olumsuz etkileri; şiddet içeren saldırgan eğilimlerin çoğalması, vücut iskelet sistemi bozuklukları, öfke problemleri, kaygı sorunları, dikkatte eksilme, öğrenme ve uyku konusunda bozukluklar, aile içi yakın ilişki biçiminde uzaklaşmalar, iletişim kurmada azalma ve güçlük, sosyal hayattan kopma, radyasyon maruziyeti, bağımlılık, yeme ve görmede bozulmalar ile akademik hayatta başarısızlıkların baş göstermesi gibi örnekler şeklinde söylenebilir. Aynı zamanda olumlu olarak ele alınacak konular da vardır. Dijital oyun ve uygulamalar arasında çocukları eğlendirirken öğreten, geliştiren, yaratıcılığını artıran ürünler mevcuttur. Oyunlar, çocukların kazanma ve kaybetme duygularını kazabilecekleri doğal deneyim

ortamlarıdır. Ebeveynlerin eğlenerek öğrenme düşüncesinden hareket ederek tercih ettikleri uygulamalar eskiye nazaran artış göstermektedir (Akbaş ve Dursun, 2020).

Günümüzde emek alanlarına bir yenisi daha eklenerek dijital medya karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarını da bu emek alanına ortak ederek paylaşım yapan ebeveynler sharenting modeli şeklinde tanımlanmaktadır (Kuru, 2022). Ebeveynler, öğretmenler ve diğer yetişkinler, çocukların dijital dünyayı güvenli ve yararlı bir şekilde kullanmasına yardımcı olmak için çaba göstermelidirler. Bunun için, çocukların dijital dünya ile olan etkileşimlerini kontrol etmek, dijital becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak ve güvenli bir çevre sunmak önemlidir. Ayrıca, çocukların dijital dünyayı anlamalarına ve etik sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olacak eğitimler ve yönlendirmeler de yapılabilir.

2.5. Ebeveynlik

Ebeveynlik, bir çocuğun yetiştirilmesi, korunması ve yönlendirilmesiyle ilgili olan bir rol ve sorumluluktur. Çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak, onların gelişimlerinde sağlıklı bir süreç izleyebilmeleri ve büyümeleri için yardım etmek, değerlerini ve davranışlarını şekillendirmek ve toplumda aktif bir rol almalarını sağlamak gibi amaçları içerir. Ebeveyn “anne ve baba” (TDK, 2023) olarak tanımlanmaktadır.

Kişisel ve tarihsel süreçte çok yönlü olarak değiştiği, kayıp yaşayabildiği ve terk edilebildiği, ailenin anlamı gün geçtikçe belirgin olarak öne çıkmaktadır. Ancak özü itibarıyla aynı kalmaya devam etmektedir; korunup kollanmanın yeridir aile, hiçbir şeyden korkmayacağımız yerdir, karşılıklı iyi niyete güven duyulacak ruhların mekanıdır. Var olduğumuz anlaşılabilir koca dünyada aile, anlaşılır minik bir dünya inşasıdır. Dışarıdan gelecek tehditlere karşı yeterince içe dönük, hareketi ve değişikliği engellemeyecek kadar da dışa dönük olandır aile (Schmid, 2018). Modern zamanda değişen kavramlarla beraber algılar da değişmektedir ve ebeveynlerin sorumlulukları bu bağlamda hem aynı hem farklı olarak yer edinmektedir. Korumak ve güven vermek gibi temel kalıplar aynı kalırken, yeni dijital çağda değişen rollere karşı güvenlik açıklarını fark etmek anlamında farklı bir serüvende sorumluluklar edinmiştir. Aile kalabilmek için bu süreçlere uyum sağlamak gerekir.

Ebeveyn çocuk arasındaki ilişki yaşam boyunca devam edecektir. Süreç içerisinde çocuğa etki eden şeylerden biri de çevresel faktörler olacaktır. Bir ayna gibi ebeveynlerin

gözlemler ve öğrendiklerini aynen yansıtır. Bu aşama, çocuğun kimlik oluşturma, duygusal ve davranışlar tutumları şekillendirme konularında da belirleyici olmaktadır (Sağlam, 2021).

2.5.1. Dijital ebeveynlik

Çocukların teknolojiyle ilişkileri konusunda genellikle olumsuz sonuçlarına odaklanılsa da olumlu katkıları da olmaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerin görevleri ve sorumlulukları da değişmektedir. Çevrimiçi ortamda çocukların güvenliğini sağlamak da bu sorumluluklardan biridir. Bu yeni çevrimiçi dünya ebeveyn çocuk arasındaki ilişkileri, yönlendirmeleri, risklere karşı önlemleri ve tüketim alışkanlıklarını etkilemektedir. Oluşan yeni duruma literatürde “dijital ebeveynlik” denilmektedir (Durak, 2019). Zamanımız dijital çağında insanlar anne ve baba rollerini edindikten sonra yeni olan her şeyde olduğu gibi teknolojiyle ilişkisinde de çok dikkatli davranmakta, ancak yine de kendisini yetersiz hissedebilmektedir. Çocuklarının dijital teknoloji ile ilişkileri konusunda kimi ebeveynler çocuklarını dijital dünyada tek başına bırakabilirken, kimi ebeveyn ise endişelenebilmektedir (Kurtoglu ve Uslupehlivan, 2021).

Çalışmalara bakıldığında aile içi rollerde sağlıklı olmayan ebeveynlerin çocuklarına olumlu model olmak konusu ile dijital ihmal etme hususunda düşük düzeye sahip olduğu görülmektedir; sağlıklı aile içi role sahip ebeveynlerin ise bu düzeyleri daha yüksektir. Kendisine olumsuz anlamda model olunan ve dijital yaşam konusunda ihmal yaşayan çocukların artış gösteren internet bağımlılıkları iken, risklerden korunmaları ise azalmaktadır. Ailenin kendi içerisindeki rollerinde olan sağlıklı ya da sağlıklı düzeylerinde dijital noktadaki ebeveynlik farkındalığına, olumsuz model olma ile dijital ihmal alt başlıkları konusunda, çocuğun internet bağımlılığına etki ettiği görülmektedir (Manap ve Durmuş, 2021). Ebeveynin çocuğa karşı olan sorumluluklarından mütevellit toplumsal algılarda da değişmeler olmaya başlamıştır. Lupton, Pedersen ve Thomas (2016)’a göre uygulamalar ve diğer dijital medyada iyi ebeveynlik konusunda basmakalıp bilgiler üretmektedir. İdeal ebeveyn (özellikle iyi anne konusunda) baskın kavramların öne sürüldüğü tespit edilmiştir. Örneğin, hamilelik, doğum sonrası bilgi almak, izlem takibi yapmak, görsel bilgi almak, büyüme ve gelişimlerini izlemek ve çocuklarla iletişimi sürdürmek; bahsedilen iyi ebeveynlik göstergeleri haline gelmiştir. Ebeveynlik unsurları paylaşıldıkça, ebeveynlik performansı yargılara açık hale gelmiştir (Lupton ve ark., 2016). Anne ve babalar bu baskılardan ve

paylaşımına açık alanlardan öncelikle kendilerini nasıl koruyabileceklerini daha sonra da çocuklarına nasıl rehberlik edeceklerini bilmeliler.

Günümüz ebeveynleri gerçek yaşam için çocuklarına aktardıkları bilgilerin yanı sıra dijital ortamda nasıl doğru hareket edebilecekleri konusunda da yardımcı olmalılar. Hızlı değişim gösteren dijital ortam, aile yaşantısına sonradan dahil olmuş ve kendi değer unsurlarını oluşturmaya başlamıştır. Bu noktada ebeveynler sorumluluklarını güncelleyerek bu yeni alanla ilgili yeni sorumlulukları konusunda yeterlilikler kazanmalılardır. Gerçek yaşamın içerisinde çocuğun güvenliği için önlem alındığı gibi dijital dünyadaki tehlikelerin farkında olup, önlem almalılardır (Yaman, 2018).

2.5.1.1. Farkında olma

Dijital bilgi çağı olarak nitelendirilen 21. yüzyılın gerek duyulan mutlak güçlerinden biri de bilgiye sahip olmaktır. Değişim ve dönüşüm süreçlerine her konuda olduğu gibi dijitalleşen dünya söz konusu olduğunda da bireyler, toplumlar ve uluslar olarak uyum sağlamak önemlidir (Bozkurt, 2021). Kişiler kişisel paylaşım siteleri olan sosyal medya kullanımında bireyden bireye farklılık göstermektedir. Çünkü herkesin bu araçlardan beklenti noktaları, kullanımları ile aynı zamanda doyumları farklıdır. Bireyler arasındaki bu farklılıklar, o zaman dilimindeki yoksunluğu ile ilgili olabilir. Bu yoksunluk tamamlanınca, öncelik sıralaması da değişkenlik göstermektedir. Kimi birey sosyal medya aracılığı ile sosyalleşmekten kaçıp; kendi kendine olabiliyor, izleyici konumunda kalabiliyorken, kimi birey sosyal medya sayesinde sosyalleşiyor; takdir ediliyor, takip ediliyor. Bu durumların orta yolunu tutturup bazen sosyalleşme bazense kaçış belirtileri göstermek sağlıklı olan tutumdur (Hazar, 2011). Tutum olarak bir yol izleyebilmek için sosyal medyanın kullanım amaçlarını da gözlemlemek faydalı olacaktır.

Sosyal medyayı kaçış olarak görebilmektedir bireyler. Paylaşım yapmak veya paylaşılanları izlemek, gözlemlemek hayatın sıkıcı yanlarından arınma isteğini karşılamaktadır. Süreçteki bu arınma diğer insanları röntgenlemeye doğru bir seyir izleyebilir. Aynı zamanda birileri tarafından gözetlendiği bilmek, sahnedeymiş hissi yaratmaktadır. Bu görme ve görülme arzusu esnasında yaşamın önemli ayrıntıları kaçırılmaktadır. Sosyal medya akışkan bir gözetime tabi tutulmaktadır. Ancak gerektiği zaman ceza yerine sansür mekanizmaları devreye girmektedir. Dijital dünyanın şeffaf hapisanelerinde çeşitli amaçlarla paylaşımlar yapılmaya devam etmektedir. Bireyler, kurumlar ve benzeri karakterler dijital bir gözle her han her yerde kontrol sağlamaktadır

(Parçal, 2018). İnternet alanında Kırık (2011)'a göre değerler ve standartlar söz konusu edildiğinde internet etiği önemli bir kavram olarak değerini ortaya koymaktadır. Günlük hayatta yazılı olmayan ancak uygulanan pek çok kural vardır. Herkes tarafından onaylanmış ve olması gerekeni yansıtan doğrulardır. Genel manada etik, yani ahlak kuralları, bireylerin toplum içerisinde nasıl davranacağı konusunda öngörü sağlamaktadır. Aynı zamanda etik kavramı her alanda vardır. Doğal olarak insanların yararlandığı internet mecrasında da olması kaçınılmazdır. O dijital ortamdan kullanıcı kitlesinin çoğunlukla gençlerden oluştuğunu varsayarsak etik kuralların aydınlatıcı biçimde aktarılması gerekmektedir. Yasal kararlardaki eksikliklerin kısa sürelerde giderilmesi icap etmektedir.

Ebeveynlikte dijital farkındalığın alt boyutları vardır. Erkekler farkındalık konusunda kadınlardan daha düşük düzeydedir. Bilişim araçlarının sağlıklı kullanımı konusunda babaların da annelerle beraber rol ve sorumluluk almaları önerilebilir. Çocukları dijital dünya ve dijital araçların olumsuz yönlerinden korumaya yarayan etmenlerden biri de aile içi sağlıklı rollerin varlığıdır. Sağlıklı ilişkiler koruyucudur (Manap, 2021).

2.5.1.2. Kontrol ve denetim

Teknolojik iletişim araçları, kültürle uyum sağladıkça, amacından ters etki yaratabilir. Araçların üzerimizde oluşturduğu baskıyı fark edip, ortamın gerçek olmadığını hatırlamamız gerekir. Böylece otomatikleşen bireyler olmayıp, yalnızca görülmek için sosyal medyada var olmayan, gerçek ile sanal arasındaki farklılığı ayırt edebilen kişiler olarak kimliklerimizi koruyabiliriz (Zobar,2019). Mobil araçlarımız ile yaptığımız paylaşımların hepsi kayıt altındadır. Oluşturduğu özgür ortam sayesinde kamuoyu oluşturma, etkinlikler planlama ve düşüncelerin paylaşımı gibi konularda yeni kapılar aralasa da denetim ve kontrol mekanizmalarına da yardım etmektedir. Gelişen teknoloji her adımımızı takip edebilmektedir. Sanal ortam her şeyi özgürce paylaşmamızı sağlasa da yönlendirmeleri ile iktidarın kalıcılığını ve hakimiyetini sağlamlaştırmaktadır (Parçal, 2018). Merkezinde insanın yerleştirildiği internet, demokratik açıdan kullanıcıların istediği gibi iletişim kurmasına fırsat vermesiyle hiyerarşik bir düzen yerine yatay bir iletişim sağlamaktadır. İnternetin görülebilen şeffaflığı, merkez üssünün olmayışı, bilinenin aksine düzeninde hiyerarşinin bulunmadığı iletişimi ve net olarak demokratik olması açısından, topluma hakimiyet sağlayabilecek bir sistemdir. Aynı

zamanda küreselleşmenin de bir aracıdır. Her ne kadar bilgisayarlı kullanıcıları kapsıyor olsa da internette enformasyon kitle iletişim araçlarının ulusal coğrafya ile sınırlı kalmasının yanında dünya çapında dolaşıma girmesidir (Şener, 2006).

Dijital ebeveynlikte kontrol ve denetim, çocukların internet ve diğer dijital teknolojileri kullanımını sınırlamak ya da yönlendirmek için kullanılabilir. Ancak, kontrol ve denetim aşırıya kaçtığında çocukların özgürlüklerini kısıtlayabilir ve gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, kontrol ve denetim uygulamaları dengeli bir şekilde yapılmalıdır.

İşte dijital ebeveynlikte kontrol ve denetim uygulamaları için bazı öneriler:

1. Açık iletişim: Ebeveynler çocuklarıyla açık bir iletişim kurmalı ve internet ve diğer dijital teknolojilerin nasıl kullanılacağı konusunda anlaşmaları gerekmektedir.
2. Ebeveyn denetimi yazılımları: Ebeveynler, çocuklarının internet kullanımını izlemek ve sınırlamak için ebeveyn denetimi yazılımlarından faydalanabilirler. Bu yazılımlar, çocukların hangi sitelere girdiğini, hangi uygulamaları kullandığını ve ne kadar süre geçirdiğini takip etmek için kullanılabilir.
3. Filtrasyon yazılımları: Ebeveynler, çocukların internette zararlı içeriklerle karşılaşmasını önlemek için filtrasyon yazılımlarını kullanabilirler. Bu yazılımlar, çocukların erişimine engellenmesi gereken siteleri otomatik olarak engeller.
4. Zaman sınırları: Ebeveynler, çocukların ne kadar süre internette zaman geçirdiklerini sınırlayabilirler. Bu, çocukların diğer aktivitelere de zaman ayırmalarına yardımcı olabilir.
5. Ebeveynlerin örnek olması: Ebeveynler, çocuklarına internetin doğru kullanımını öğretmek için örnek olmalıdırlar. Bu, çocukların internet ve diğer dijital teknolojileri sağlıklı bir şekilde kullanmalarını sağlayabilir.

2.5.1.3. Olumsuz model olan davranışlar

Dijital dünyanın olumlu ve olumsuz izleri tıpkı gerçek dünyadaki gibidir. Yalnızca dijital dünyadaki her şey gerçek dünyadakinden farklı olarak kayıt altında kalmaktadır. Bu da araştırmacılar için büyük bir fırsattır. Sosyal medya da tıpkı gerçek hayat gibi etkilenir toplumsal olaylardan (Düvenci, 2012). Sosyal medyadaki aktivitelerini ve ekran başındaki saatlerinin olması gerekenden fazla sürdüren kişilerin sağlıklarını bedenlen ve ruhen tehlikeye attıkları ve bağımlılık yarattıkları gerçektir.

Günümüzde Türkiye dahil, birçok ülke psikiyatrik tedavi merkezleri ile bağımlılık sorunuyla baş etmeye çalışmaktadır. Yeni medyanın içeriklerine da bakıldığı zaman güvenilirlik anlamında da pek sağlıklı görünmediği aşıkardır (Çakır, 2014).

Akran zorbalığı ile karşı karşıya kalan gruplardan biri okul dönemi çocuklarıdır. Genç bireylerin dijital dünyada aktif olmaları sebebiyle fiziksel olarak var olan yeni bir şekle bürünerek siber zorbalık olarak ortaya çıkmaktadır (Aksaray, 2011).

2.5.1.3.A. Siber zorbalık

Şiddet, çocukların maruz kaldığı taciz, bedeninin üzerinde ceza, çetelerden oluşan okul içi şiddet, tecavüz, cinsiyet sebepli şiddet, ayrımcılığın cinsel kaynaklı olanı ve silah kullanılan saldırılar gibi farklı çeşitlerde kendini göstermektedir. Değişen dünya ile çocuklara şiddetin bir diğer adresi cep telefonundan, bilgisayardan, web sitelerinden, sosyal paylaşım sitelerinden yapılmaya başladı (Aslan ve Öney Doğan, 2017). Teknolojik araçlar arasında internet en hızlı yayılanıdır. Hızlı olan şeylerin gerçeğinde olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlar da vardır. İletişimi kolaylaştırmak gibi olumlu sonuçlarının yanında, siber zorbalık şiddetinin yayılmış olması da olumsuz sonuçlarından biridir. Bahsedilen durum yerel ve ulusal anlamda zor ve zamanımızda küresel bir problemidir (Çolakoğlu, 2019).

Siber zorbalık; sözel zorbalık, duygusal zorbalık, tehdit edici zorbalık türlerinin özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Farklı şiddet türleri olan tehdit içerikli, sözlü veya duygusal zorbalık içeriklerini de kendisinde bulunduran siber zorbalık da yeni bir tür şiddet biçimidir. Yaşanan olaylar bir noktadan sonra kaldırılamayacak seviyeye ulaştığı zaman siber zorbalık, gerçek hayata yansiyarak fiziksel zorbalığa dönüşebilmektedir (Manap ve Yılmaz, 2012). Willard (2007), siber zorbalığı yedi maddede açıklamıştır; kızdırma, rahatsız etme, iftira, kimliğe bürünme, yayma ve kandırma, dışlama, internet tacizi. Yazar (2019), çalışmasında aile, öğretmen ve öğrenciler için şu önerilerde bulunmaktadır;

1. Öğrenciler, öğretmenler ve aileler teknoloji ve internetin doğru kullanımı ve riskleri konusunda bilgi edinebilecekleri çalışmalara katılabilirler.
2. Psikolojik danışmanlar sayesinde teknoloji ve internet kullanımı esnasında ve sonrasında karşılaşılabilecekleri siber zorbalık hakkında farkındalığın artması sağlanabilir.

3. Olumsuz durumlar sonucunda yardım alınabilecek yerler konusunda bilgilendirmeler yapılabilir.
4. İnternet konusunda sınırsız bir kullanımdansa sınırları koruyarak riskler azaltılabilir.
5. İletişim ve sosyal beceriler çalışmaları yapılarak öğrenci ve ailelerin iyi oluşları sürdürülebilir olarak sağlanabilir.

Yapılan çalışmalar Türkiye’de siber zorbalığın önleyici stratejilerini yeterli ölçüde olmadığı göstermektedir. Siber zorbalık ve internetin doğru kullanımı konusunda aile ve öğrencileri bilinçlendirme çalışmaları yararlı olacaktır. Eğitim müfredatları bu noktada önemli bir maddeyi oluşturmaktadır. Geleneksel zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalığa karşı genel politikaların oluşturulmalıdır. Öğrenciler içinde bulundukları durumun tanımını ve oluşumunu bilmelidir. Bahsedilen kavramların eğitimciler aracılığıyla çocuklara aktarılmalı; toplum içinse medya aracılığı ile kamu spotları yapılmalıdır (Akyüz, 2019).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Tipi

İlkokula, ortaokula ve liseye giden öğrencilerin (6-18 yaş) internete olan bağımlılık düzeyleri ile ebeveynlerindeki dijital farkındalık düzeylerinin ilişkilerinin incelenerek yorumlanması amacı ile analitik araştırmalardan, kesitsel araştırma tipindedir. Kesitsel araştırmalar, toplumların alt gruplarında, bireylerin belirli bir etkene maruz kalmaları ile eş zamanlı çalışan araştırmalardır.

3.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ebeveynlerin dijital farkındalıkları ve çocuklarındaki internete olan bağımlılıkları ilişki anlamında incelenmiştir. Google Formlar aracılığıyla 411 kişiye, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği ve Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Ölçeklerin, Google Formlar üzerinden hazırlanması ile 2023 yılının Ocak ile Mart ayları arasında sosyal medya araçları sayesinde çevreye duyurularak ilgili kişilere ulaştırılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Türkiye’de yaşayan ve en az bir çocuğu ilkokul, ortaokul veya liseye giden ebeveynler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi, internet ve sosyal medya platformları üzerinden araştırma için gönüllü olan en az bir çocuğu ilkokul, ortaokul veya liseye giden 411 ebeveyni oluşturmaktadır. Örnek büyüklüğü %95 güven ve %5 hata ile hesaplanmış olup kullanılan örnekleme yöntemi iradi (kolayda) örneklemedir.

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu ve Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği ile Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği ebeveynlere uygulanmıştır.

1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı, katılımcılar hakkında belirli konularda bilgi edinilmesi için kişisel bilgi formu oluşturmuştur. Formun içeriğini; ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, çocuğunun yaşı, eğitim düzeyi, günlük akıllı telefon kullanma süresi ve iletişim adresi gibi genel demografik bilgiler bulunmaktadır.

2. Aile Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği

Aileler çocuklarını değerlendirebilsin diye Young (1998)'ın hazırladığı İnternet Bağımlılık Testi (Internet Addiction Test, IAT20)'nden uyarlama ile türetilen Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Testi'nin (Parent-Child Internet Addiction Scale, PCIAT-20) Türkçe diline uyumlanması, güvenirlik ve geçerlilik araştırmasının yapılması amaçlanmıştır.

Ölçek üzerinde Kaiser Meyer Olkin ve Bartlett Küresellik testleri ile faktör analiz uygunlukları ölçülmüş ve bu örneklemin yeterli olduğunu göstermektedir. Kaiser-Meyer-Olkin testlerinin değeri 0,870 bulunan sonuç mükemmel olarak nitelendirilebilir (Tabacknick ve Fidell, 2001).

Bartlett Küresellik Testi aynı veriler için hesaplanmış ve sonucu ise $X^2_{480} = 2566,06$, $p < 0,001$ şeklinde bulunmuş. Değişkeninin çok ve normal dağılımdan olmasının kanıtıdır bu veriler (Tabacknick ve Fidell, 2001). Deneme uygulaması sayesinde elde edilen verilerin bu veriler ile faktör analizine koyulabileceğini göstermektedir.

Ölçeğin güvenirliğini belirlemek için iç tutarlılık güvenirliği (Cronbach alfa katsayısı) hesaplanmış. Ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık katsayısı 1. faktör 0,94; 2. faktör 0,85; 3. faktör 0,89; 4. faktör 0,91 ve ölçeğin bütünü 0,91'dir. Ölçeğin Guttman Split-Half değeri ise 0,87 olarak ölçülmüş. Ölçeğin Spearman Brown değeri 0,89 olarak bulunmuş. Elde edilen bu katsayılar hem her bir faktör için hem de ölçeğin tamamı için kabul edilebilir düzeyde olup, ölçeğin iç tutarlılık güvenirliğine sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu

analizler ile Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları bakımından beklenen sınırlar içerisinde olduğu bulunmuş (Eşgi, 2014)

3. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

DEFÖ'nün alt boyutları ile Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin alt ölçeği olan 6 maddelik Dijital Medyanın Risklerinden Koruma (DMRK) boyutu arasındaki ilişkinin ölçüt geçerliği sınanmış. Elde edilen verilere göre; DMRK ile olumsuz model olma ($r = -.195$, $p = .000$) ve dijital ihmal ($r = -.155$, $p = .002$) arasında negatif yönde; verimli kullanım ($r = .200$, $p = .000$) ve risklerden koruma ($r = .170$, $p = .000$) ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuş. Ölçüt kriterinde beklenen sonuç DMRK ile OMO ve Dİ arasında negatif; DMRK ile VK ve RK arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki çıkmasıymış. Elde edilen bulgular; DEFÖ'nün ölçüt kriteri geçerliğini sağladığıdır.

DEFÖ'nün alt boyutları arasındaki ilişkilerine bakıldığında; bütün alt boyutlar arasındaki ilişkinin .000 düzeyinde ($p < .05$) anlamlı olması sonucuna çıkmış. En yüksek ilişki verisinin risklerden koruma ile verimli kullanım alt boyutları arasında ($r = .459$), en düşük değer ilişkisinin ise verimli kullanım ve dijital ihmal alt boyutları arasında ($r = -.248$) olduğu bulunmuş (Tabachnick ve Fidell, 2013: 56). Bir ölçekte alt boyutlar farklı dinamikleri ölçtüğü zaman alt boyutların ilişkilerinde çok yüksek değer gözlenmemektedir. Neticede DEFÖ'nün alt boyutları arasındaki ilişkinin beklenen düzeyde ve anlamlı olduğu belirlenmiş.

DEFÖ'nün güvenirlik analizi çerçevesinde birincil olarak iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış. DEFÖ'nün cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları OMO alt boyutunda .799; Dİ alt boyutunda .785; VK alt boyutunda .717 ve RK alt boyutunda .634 değerlerini aldığı bulunmuş. Bu veriler ölçeğin yeterli oranda güvenilir olduğunu ispatlamaktadır (Koşar, 2018: 171; Can, 2017: 387). Düzeltilmiş madde korelasyonları OMO için .589 (madde 20) ile .645 (madde 21); Dİ için .581 (madde 24) ile .598 (madde 26); VK için .429 (madde 17) ile .567 (madde 12); RK için .389 (madde 1) ile .478 (madde 4) arasında değişmektedir. Bu sonuç maddelerin iç tutarlılık katsayısına etkisi düşünüldüğünde madde korelasyonlarının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017: 128). 16 maddelik DEFÖ'nün test yarılama yöntemi ile güvenirliğini sınamak amacıyla ölçek iki eş forma ayrılarak (8'er madde) formlar arasındaki korelasyon incelenmiş. Maddeler formdaki numaralarına göre tek ve çift

olarak gruplandırılmış (Büyüköztürk ve diğ rleri, 2017: 116). Test yarılama analizinin bulgularına göre; FORM TEK ($\bar{x}= 32.04\pm4.48$) ile FORM ÇİFT ($\bar{x}= 29.71\pm5.17$) arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuş (N:461, $p=.000$, $r= .694$) (Manap ve Durmuş, 2021).

3.6. Verilerin Analizi

6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerine göre dağılımları ve kullanılan ölçeklerden aldıkları puanlar için betimleyici istaistiklerden yararlanılmıştır. Araştırma soruları kapsamında sosyodemografik özelliklerle ölçek puanlarının karşılaştırılmasında kullanılacak yöntemleri belirlemek amacıyla ölçekler ve ilgili alt boyutların normallik testi One Sample Kolmogorov-Smirnov testi ile araştırılmıştır. Normallik varsayımı sağlanmadığı için araştırma soruları parametrik olmayan yöntemlerle yanıtlanmıştır.

4. BULGULAR

Aşağıdaki tabloda araştırmada kullanılan ölçekler ve ilgili alt boyutların normallik testi sonuçları yer almaktadır. Normallik One Sample Kolmogorov-Smirnov testi ile araştırılmıştır.

Tablo 2: Normallik testi

	Test istatistiği	sd	P
AÇİBÖ toplam	,140	411	,000
İşlevsizlik	,130	411	,000
Sosyal soyutlanma	,147	411	,000
Yoksunluk	,170	411	,000
Kontrol güçlüğü	,154	411	,000
DEFÖ toplam	,086	411	,000
Olumsuz model olma	,138	411	,000
Dijital ihmal	,124	411	,000
Verimli kullanım	,109	411	,000
Risklerden koruma	,113	411	,000

Elde edilen veriler tüm p değerleri 0,05 değerinden küçük olduğu için normal dağılım göstermediğinden dolayı araştırmada parametrik olmayan testlerden faydalanılmıştır ve analizlerde ikili demografik değişkenler için Mann Whitney U testi ve çoklu değişkenler için Kruskal Wallis testlerinden faydalanılmıştır. Testler %5 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır.

Aşağıdaki tabloda ölçeklerin güvenilir olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılan güvenilirlik testine ait Cronbach Alfa değerleri yer almaktadır.

Tablo 3: Ölçeklerin güvenilirliğine ilişkin bulgular

	N	Cronbach's Alpha
AÇİBÖ toplam	20	,874
Sosyal soyutlanma	5	,880
İşlevsizlik	5	,881
Yoksunluk	4	,884
Kontrol güclüğü	6	,881
DEFÖ toplam	16	,891
Olumsuz model olma	4	,894
Dijital ihmal	4	,893
Verimli kullanım	4	,895
Risklerden koruma	4	,897
Toplam	36	,898

Analiz sonuçlarına göre Aile-çocuk internet bağımlılık ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri; $\alpha=,874$, sosyal soyutlanma alt boyutu için $\alpha=,880$, işlevsizlik alt boyutu için $\alpha=,881$, yoksunluk alt boyutu için $\alpha=,884$ ve kontrol güclüğü alt boyutu için $\alpha=,881$ olarak bulunmuştur.

Dijital ebeveynlik farkındalığı ölçeği için Cronbach's Alpha değeri; $\alpha=,891$, olumsuz model olma alt boyutu için $\alpha=,894$ dijital ihmal alt boyutu için $\alpha=,893$, verimli kullanım alt boyutu için $\alpha=,895$ ve risklerden koruma alt boyutu için $\alpha=,897$ olarak bulunmuştur. Tüm alfa değerleri ölçek güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda ölçek alt boyutlarına ait betimleyici istatistikler yer almaktadır.

Tablo 4: Araştırmada kullanılan ölçeklerin ortalama puanları

	Ort.	SS	Minimum	Maximum
AÇİBÖ toplam	1,1942	,04460	,00	5,00
Sosyal soyutlanma	1,2219	,04434	,00	5,00
İşlevsizlik	1,3285	,04713	,00	5,00
Yoksunluk	1,1752	,05137	,00	5,00
Kontrol güclüğü	1,0718	,05011	,00	5,00
DEFÖ toplam	2,7798	,02985	1,00	5,00
Olumsuz model olma	2,8200	,03172	1,00	5,00
Dijital ihmal	2,7311	,03280	1,00	5,00
Verimli kullanım	2,8850	,03530	1,00	5,00
Risklerden koruma	2,6831	,03454	1,00	5,00

Elde edilen verilerin bazı değişkenlere göre analizi yapılmadan önce araştırmada kullanılan ölçeklerin ortalama ve standart sapma değerleri alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre; Aile-çocuk internet bağımlılık ölçeğinin ortalama puanı 1,19, sosyal soyutlanma alt boyutu için 1,22, işlevsizlik alt boyutu için 1,32, yoksunluk alt boyutu için 1,17 ve kontrol güclüğü alt boyutu için 1,07 olarak bulunmuştur.

Dijital ebeveynlik farkındalığı ölçeği için ortalama puanı; 2,77, olumsuz model olma alt boyutu için 2,82, dijital ihmal alt boyutu için 2,73, verimli kullanım alt boyutu için 2,88 ve risklerden koruma alt boyutu için 2,68 olarak bulunmuştur. Ortalamalar 5'e yaklaştıkça örneklemin o alt boyuta olan tutumunun yükseldiği, 1'e yaklaştıkça düştüğü anlaşılmaktadır. Tablo 5 ve Tablo 6'da da ölçekleri oluşturan her bir madde için ortalama ve standart sapmalara yer verilmiştir.

Tablo 5: AÇİB ölçeğine ait ifadelerle ait istatistikler

Soru No	İfadeler	Ort.	SS
1	Hangi sıklıkla çocuğunuz aile üyeleri ile vakit geçirmek yerine internette zaman harcamayı tercih eder?	2,17	1,16
2	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette zaman harcamak için günlük ev işlerini ihmal eder?	2,00	1,22
3	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette ne yaptığını sorduğunuzda savunmacı ya da gizemli olur?	1,25	1,29
4	Hangi sıklıkla çocuğunuz interneti kullanmadan öncesine göre yorgun ve bitkin görünür?	1,34	1,25
5	Hangi sıklıkla çocuğunuz internetteki kullanıcılarla yeni arkadaşlıklar kurar?	,55	,93
6	Hangi sıklıkla çocuğunuz odasında yalnız başına bilgisayarda oyun oynayarak zaman geçirir?	1,32	1,32
7	Hangi sıklıkla çocuğunuzun internet ortamında harcadığı süreden şikayet edersiniz?	2,12	1,42
8	Hangi sıklıkla çocuğunuzun notları internette harcadığı süreden dolayı düşer?	1,13	1,13
9	Hangi sıklıkla çocuğunuz interneti keşfettiğinden beri diğer insanlardan uzak durur?	1,10	1,10
10	Hangi sıklıkla çocuğunuz internete bağlı kalması için koyduğunuz zaman sınırına uymaz?	1,61	1,61
11	Hangi sıklıkla çocuğunuz başka bir şey yapmadan önce e-postasını (e-mail) denetler?	,60	1,06
12	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette ne kadar süre kaldığı ile ilgili uyarılarımıza öfke nöbetleri oluşturur?	1,08	1,34
13	Hangi sıklıkla çocuğunuz aksini söylemenize rağmen gizlice internete bağlanırken bulursunuz?	1,14	1,31
14	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette iken rahatsız edildiğinde kontrolünü kaybeder, bağırır ya da rahatsız olmuş gibi hareketler yapar?	1,07	1,34
15	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette bağlı değilken internetle ilgili bir şeyler yapar görünür?	,71	1,13
16	Hangi sıklıkla çocuğunuz yapmaktan hoşlandığı hobi ve/veya dışarıda bir etkinlik yapmak yerine internette zaman geçirmeyi seçer?	1,14	1,26
17	Hangi sıklıkla çocuğunuz arkadaşları ile birlikte dışarı gitmek yerine internet ortamında zaman geçirmeyi seçer?	,92	1,25
18	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette tanıştığı arkadaşlarından telefon çağrılarını alır?	,29	,72
19	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette olmadığında kendini mutsuz, hüzünlü ve gergin hissedip, internete girince rahatlar?	1,02	1,26
20	Hangi sıklıkla çocuğunuz internette geçireceği zaman konusunda sınır koyduğunuzda kızgın ya da kavgacı olur?	1,30	1,42

AÇİB ölçeğinde en yüksek ortalamayı 2,17 puanla 1. ifade (Hangi sıklıkla çocuğunuz aile üyeleri ile vakit geçirmek yerine internette zaman harcamayı tercih eder?) almıştır. En düşük ortalamayı ise 0,72 puanla 18. ifade (Hangi sıklıkla çocuğunuz internette yeni tanıştığı arkadaşlarından telefon çağrılarını alır?) almıştır.

Tablo 6: DEF ölçeğine ait ifadelerle ilgili istatistikler

Soru No	İfadeler	Ort.	SS
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur	2,07	,87
2	Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon / tablet kullanmasına izin veririm	2,11	,92
3	İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım	2,19	,96
4	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum	1,55	,81
5	Telefon / tablet kullanımında çocuğum da eleştirdiğim davranışları ben de yaparım	2,14	1,02
6	Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon / tablet ile sakinleştiririm	1,64	,94
7	Dijital araçların (Akıllı Tel., Tablet, TV vb.), Çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim	2,09	1,08
8	Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşsa yasal yollara başvururum	2,18	1,04
9	Çocuğum, telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur	3,91	1,19
10	Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alış-veriş, arkadaş ortamı vb) çocuğumun telefon / tableti yoğun kullanmasına göz yumarım	3,80	1,19
11	Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm	3,72	1,19
12	Çocuğum internette video izlerken, rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşsa haberim olur	3,69	1,20
13	Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim	3,16	1,20
14	İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon / tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım	3,38	1,45
15	Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim	3,54	1,40
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım	3,31	1,55

DEF ölçeğinde en yüksek ortalamayı 1,55 puanla 16. ifade (Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya anti virüs programlarını kullanırım.) almıştır. En düşük ortalamayı ise 0,81 puanla 4. ifade (Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum.) almıştır.

Tablo 7: Cinsiyete göre dağılım

	N	%
Erkek	51	12,4
Kadın	360	87,6
Total	411	100,0

Katılımcıların %87,6'sı kadınlardan oluşmakta ve %12,4'ü ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 8: Yaşa göre dağılım

	N	%
18-25	11	2,7
25-30	28	6,8
30-35	82	20,0
35-40	117	28,5
40-45	98	23,8
45-50	75	18,2
Total	411	100,0

Katılımcıların %28,5'i 35-40 yaş arası katılımcılardan oluşmakta, %23,8'i 40-45 yaş arası katılımcılardan oluşmakta ve %2,7'si ise 18-25 yaş arası katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 9: Çocuğun yaşına göre dağılım

	N	%
İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	47,4
Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	29,0
Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	23,6
Total	411	100,0

Katılımcıların %47,4'ünün ilkokul çağında, %23,6'sının ise lise çağında çocuğu vardır.

Tablo 10: Eğitim düzeyine göre dağılım

	N	%
İlkokul	28	6,8
Ortaokul	28	6,8
Lise	102	24,8
Üniversite	207	50,4
Lisansüstü	46	11,2
Total	411	100,0

Katılımcıların %50,4'ü üniversite eğitim düzeyinde, %24,8'i lise eğitim düzeyinde ve %6,8'i de ilkokul eğitim düzeyindedir.

Tablo 11: Günlük akıllı telefon kullanım süresine göre dağılım

	N	%
0-1 saat	38	9,2
1-2 saat	117	28,5
2-4 saat	171	41,6
4 saat ve üzeri	85	20,7
Total	411	100,0

Katılımcıların %41,6'sı 2-4 saat arasında telefon kullanmakta, %20,7'si 4 saat ve üzerinde telefon kullanmakta ve %9,22'si 0-1 saat arası telefon kullanmaktadır.

Tablo 12: Cinsiyet ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

	Cinsiyetiniz	N	Sıra ortalaması	Z	P
AÇİBÖ toplam	Kadın	360	203,47	-1,146	,252
	Erkek	51	223,83		
Sosyal soyutlanma	Kadın	360	201,75	-1,934	,053
	Erkek	51	236,00		
İşlevsizlik	Kadın	360	203,58	-1,101	,271
	Erkek	51	223,10		
Yoksunluk	Kadın	360	205,05	-,432	,866
	Erkek	51	212,70		
Kontrol güçlüğü	Kadın	360	204,77	-,562	,574
	Erkek	51	214,72		
DEFÖ toplam	Kadın	360	210,76	-2,162	,031
	Erkek	51	172,37		
Olumsuz model olma	Kadın	360	208,93	-1,339	,180
	Erkek	51	185,34		
Dijital ihmal	Kadın	360	209,17	-1,449	,147
	Erkek	51	183,61		
Verimli kullanım	Kadın	360	210,80	-2,191	,028
	Erkek	51	172,11		
Risklerden koruma	Kadın	360	210,94	-2,254	,024
	Erkek	51	171,14		

Yapılan analiz sonucuna göre; katılımcıların cinsiyetlerine göre Aile-çocuk internet bağımlılık gösterimi açısından AÇİBÖ puanı (z:-1,146, p >0,05), sosyal soyutlanma için (z:- 1,934 p>0,05), işlevsizlik için (z: -1,101, p>0,05), yoksunluk için (z: -,432, p>0,05) ve kontrol güçlüğü (z: -,562, p>0,05) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Katılımcıların Dijital ebeveynlik farkındalık gösterimi açısından DEFÖ puanı (z:-2,162, $p<0,05$) ve verimli kullanım (z: -2,191, $p<0,05$) ile risklerden koruma (z: -2,254, $p<0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sıra ortalaması puanına bakıldığında DEFÖ, verimli kullanım ve risklerden koruma boyutları için kadınların puanı daha yüksek bulunmuştur. Olumlu model olma (z: -1,339, $p>0,05$) ile dijital ihmal (z: -1,449, $p>0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 13: Yaş ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

	Yaşınız	N	Sıra ortalaması	KW	P
AÇİBÖ toplam	25-30	11	212,18	27,487	,000
	30-35	28	211,98		
	35-40	82	149,19		
	40-45	117	205,68		
	45-50	98	226,42		
	50-55	75	238,78		
Sosyal soyutlanma	25-30	11	239,09	35,411	,000
	30-35	28	207,45		
	35-40	82	143,91		
	40-45	117	201,96		
	45-50	98	228,53		
	50-55	75	245,35		
İşlevsizlik	25-30 yaş	11	194,82	22,737	,000
	30-35 yaş	28	201,45		
	35-40 yaş	82	157,39		
	40-45 yaş	117	203,96		
	45-50 yaş	98	226,29		
	50-55 yaş	75	239,15		
Yoksunluk	25-30 yaş	11	206,36	19,235	,002
	30-35 yaş	28	224,21		
	35-40 yaş	82	157,32		
	40-45 yaş	117	209,05		
	45-50 yaş	98	218,17		
	50-55 yaş	75	231,70		
Kontrol güçlüğü	25-30 yaş	11	220,45	13,888	,016
	30-35 yaş	28	219,16		
	35-40 yaş	82	163,97		
	40-45 yaş	117	207,89		
	45-50 yaş	98	220,47		
	50-55 yaş	75	223,06		

Tablo 13: Yaş ile ölçek puanlarının karşılaştırılması (devamı)

	Yaşınız	N	Sıra ortalaması	KW	P
DEFÖ toplam	25-30 yaş	11	215,23	7,784	,169
	30-35 yaş	28	230,93		
	35-40 yaş	82	229,94		
	40-45 yaş	117	204,22		
	45-50 yaş	98	196,51		
	50-55 yaş	75	184,35		
Olumsuz model olma	25-30 yaş	11	213,18	2,148	,828
	30-35 yaş	28	226,11		
	35-40 yaş	82	216,32		
	40-45 yaş	117	201,32		
	45-50 yaş	98	203,12		
	50-55 yaş	75	197,23		
Dijital ihmal	25-30 yaş	11	240,59	9,491	,091
	30-35 yaş	28	228,96		
	35-40 yaş	82	233,41		
	40-45 yaş	117	199,94		
	45-50 yaş	98	191,77		
	50-55 yaş	75	190,43		
Verimli kullanım	25-30 yaş	11	212,86	10,253	,068
	30-35 yaş	28	239,95		
	35-40 yaş	82	223,77		
	40-45 yaş	117	214,38		
	45-50 yaş	98	191,43		
	50-55 yaş	75	178,87		
Risklerden koruma	25-30 yaş	11	209,73	5,943	,312
	30-35 yaş	28	213,70		
	35-40 yaş	82	230,49		
	40-45 yaş	117	205,71		
	45-50 yaş	98	196,71		
	50-55 yaş	75	188,38		

Yapılan analiz sonucuna göre; katılımcıların yaşlarına göre Aile-çocuk internet bağımlılık gösterimi açısından AÇİBÖ puanı (kw: 27,487, $p < 0,05$) sosyal soyutlanma için (kw: 35,411 $p < 0,05$), işlevsizlik için (kw: 22,737, $p < 0,05$), yoksunluk için (kw: 19,235, $p < 0,05$) ve kontrol gücü (kw: 13,888, $p < 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sıra ortalaması oranlarına bakıldığında AÇİBÖ, sosyal soyutlanma, işlevsizlik yoksunluk ve kontrol gücü puanı 50-55 yaş arasında daha fazla bulunmuştur.

Katılımcıların Dijital ebeveynlik farkındalık gösterimi açısından DEFÖ puanı (kw:7,784, $p>0,05$) verimli kullanım (kw: 10,253, $p>0,05$) risklerden koruma (kw: 5,943, $p>0,05$), olumlu model olma (kw: 2,148, $p>0,05$) ile dijital ihmal (kw: 9,491, $p>0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 14: Çocuğun yaşı ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

	Çocuğunuzun yaşı	N	Sıra ortala ması	KW	P
AÇİBÖ toplam	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	174,86	36,779	,000
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	209,62		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	264,15		
Sosyal soyutlanma	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	167,92	49,170	,000
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	216,54		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	269,62		
İşlevsizlik	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	171,01	49,655	,000
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	207,34		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	274,69		
Yoksunluk	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	185,42	17,956	,000
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	205,77		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	247,65		
Kontrol güçlüğü	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	186,29	14,759	,001
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	208,39		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	242,69		
DEFÖ toplam	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	223,57	8,460	,015
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	194,32		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	185,00		
	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	215,98	2,986	,225

Tablo 14: Çocuğun yaşı ile ölçek puanlarının karşılaştırılması (devamı)

	Çocuğunuzun yaşı	N	Sıra ortala ması	KW	P
Olumsuz model olma	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	201,07	6,570	,037
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	191,98		
Dijital ihmal	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	221,67		
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	192,78		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	190,73		
Verimli kullanım	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	225,68	10,399	,006
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	190,36		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	185,62		
Risklerden koruma	İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş)	195	220,38	6,027	,049
	Ortaokul (10, 11, 12, 13, 14 yaş)	119	198,24		
	Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş)	97	186,62		

Yapılan analiz sonucuna göre; katılımcıların çocuğun yaşına göre Aile-çocuk internet bağımlılık gösterimi açısından AÇİB puanı (kw: 36,779, p <0,05) sosyal soyutlanma için (kw: 49,170 p<0,05), işlevsizlik için (kw: 49,655, p<0,05), yoksunluk için (kw: 17,956, p<0,05) ve kontrol güçlüğü (kw: 14,759, p<0,05) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sıra ortalaması puanlarına baktığımızda, AÇİB, sosyal soyutlanma, işlevsizlik, yoksunluk ve kontrol güçlüğünde lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş) düzeyinde daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların Dijital ebeveyn farkındalık gösterimi açısından DEFÖ puanı (kw: 8,460, p<0,05) verimli kullanım (kw: 10,399, p<0,05) risklerden koruma (kw: 6,027, p<0,05) ile dijital ihmal (kw: 6,570, p<0,05) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Olumsuz model olma (kw: 2,986, p>0,05) alt boyutu için anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sıra ortalaması puanlarına baktığımızda, DEFÖ, dijital ihmal, verimli kullanım, risklerden koruma boyutlarında ilkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş) düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 15: Ebeveynin eğitim düzeyi ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

	Eğitim düzeyiniz	N	Sıra ortalaması	KW	P
AÇİBÖ toplam	İlkokul	28	238,04	3,517	,475
	Ortaokul	28	226,63		
	Lise	102	202,45		
	Üniversite	207	203,16		
	Lisansüstü	46	194,58		
Sosyal soyutlanma	İlkokul	28	236,43	2,974	,562
	Ortaokul	28	223,09		
	Lise	102	198,44		
	Üniversite	207	204,44		
	Lisansüstü	46	200,86		
İşlevsizlik	İlkokul	28	243,73	5,771	,217
	Ortaokul	28	224,25		
	Lise	102	209,94		
	Üniversite	207	201,83		
	Lisansüstü	46	181,96		
Yoksunluk	İlkokul	28	223,29	1,064	,900
	Ortaokul	28	218,02		
	Lise	102	201,78		
	Üniversite	207	204,27		
	Lisansüstü	46	205,30		
Kontrol güçlüğü	İlkokul	28	227,98	3,377	,497
	Ortaokul	28	232,66		
	Lise	102	201,59		
	Üniversite	207	205,15		
	Lisansüstü	46	189,99		
DEFÖ toplam	İlkokul	28	185,11	25,234	,000
	Ortaokul	28	191,54		
	Lise	102	161,37		
	Üniversite	207	224,54		
	Lisansüstü	46	243,04		
Olumsuz model olma	İlkokul	28	192,63	15,994	,003
	Ortaokul	28	211,86		
	Lise	102	167,79		
	Üniversite	207	222,16		
	Lisansüstü	46	222,55		
Dijital ihmal	İlkokul	28	164,91	19,496	,001
	Ortaokul	28	178,93		
	Lise	102	174,68		

Tablo 15: Ebeveynin eğitim düzeyi ile ölçek puanlarının karşılaştırılması (devamı)

	Eğitim düzeyiniz	N	Sıra ortalaması	KW	P
Verimli kullanım	Üniversite	207	225,88	19,292	,001
	Lisansüstü	46	227,47		
	İlkokul	28	205,79		
	Ortaokul	28	218,25		
	Lise	102	163,09		
	Üniversite	207	218,68		
	Lisansüstü	46	236,78		
	İlkokul	28	194,45		
	Ortaokul	28	166,73		
	Lise	102	164,93		
Risklerden koruma	Üniversite	207	222,22	27,572	,000
	Lisansüstü	46	255,02		

Yapılan analiz sonucuna göre; katılımcıların eğitim düzeyine göre Aile-çocuk internet bağımlılık gösterimi açısından AÇİBÖ puanı (kw: 3,517, $p > 0,05$) sosyal soyutlanma için (kw: 2,974 $p > 0,05$), işlevsizlik için (kw: 5,771, $p > 0,05$), yoksunluk için (kw: 5,771, $p > 0,05$) ve kontrol gücü (kw: 3,377, $p > 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Katılımcıların Dijital ebeveynlik farkındalık gösterimi açısından DEFÖ puanı (kw: 25,234, $p < 0,05$) verimli kullanım (kw: 19,292, $p < 0,05$) risklerden koruma (kw: 19,292, $p < 0,05$), olumlu model olma (kw: 15,994, $p < 0,05$) ile dijital ihmal (kw: 19,496, $p < 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sıra ortalaması puanlarına baktığımızda DEFÖ, olumlu model olma, dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma boyutlarında üniversite eğitim düzeyinde olanların puanı daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 16: Ebeveynin günlük akıllı telefon kullanım süresi ile ölçek puanlarının karşılaştırılması

	Günlük akıllı telefon kullanım süreniz nedir?	N	Sıra ortalaması	KW	P
AÇİBÖ toplam	0-1 saat	38	227,62	9,264	,026
	1-2 saat	117	180,77		
	2-4 saat	171	207,98		
	4 saat ve üzeri	85	227,08		
Sosyal soyutlanma	0-1 saat	38	216,42	12,491	,006
	1-2 saat	117	177,72		
	2-4 saat	171	208,12		
	4 saat ve üzeri	85	236,00		
İşlevsizlik	0-1 saat	38	221,20	6,160	,104
	1-2 saat	117	183,88		
	2-4 saat	171	210,86		
	4 saat ve üzeri	85	219,88		
Yoksunluk	0-1 saat	38	232,63	5,632	,131
	1-2 saat	117	187,99		
	2-4 saat	171	206,08		
	4 saat ve üzeri	85	218,73		
Kontrol güçlüğü	0-1 saat	38	230,79	6,778	,079
	1-2 saat	117	186,75		
	2-4 saat	171	204,64		
	4 saat ve üzeri	85	224,16		
DEFÖ toplam	0-1 saat	38	174,84	11,386	,010
	1-2 saat	117	185,29		
	2-4 saat	171	213,48		
	4 saat ve üzeri	85	233,39		
Olumsuz model olma	0-1 saat	38	204,58	7,950	,047
	1-2 saat	117	180,74		
	2-4 saat	171	217,46		
	4 saat ve üzeri	85	218,34		
Dijital ihmal	0-1 saat	38	164,62	11,250	,010
	1-2 saat	117	191,13		
	2-4 saat	171	212,32		
	4 saat ve üzeri	85	232,25		
Verimli kullanım	0-1 saat	38	160,28	12,249	,007
	1-2 saat	117	190,35		
	2-4 saat	171	214,94		
	4 saat ve üzeri	85	230,00		
Risklerden koruma	0-1 saat	38	189,59	8,270	,041
	1-2 saat	117	188,13		

Tablo 16: Ebeveynin günlük akıllı telefon kullanım süresi ile ölçek puanlarının karşılaştırılması (devamı)

Günlük akıllı telefon kullanım süreniz nedir?	N	Sıra ortalaması	KW	P
2-4 saat	171	207,92		
4 saat ve üzeri	85	234,06		

Yapılan analiz sonucuna göre; katılımcıların eğitim düzeyine göre Aile-çocuk internet bağımlılık gösterimi açısından AÇİBÖ puanı (kw: 9,264, $p < 0,05$) ve sosyal soyutlanma (kw: 12,491 $p > 0,05$) için anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İşlevsellik (kw: 6,160, $p > 0,05$), yoksunluk (kw: 5,632, $p > 0,05$) ve kontrol güçlüğü (kw: 6,778, $p > 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Katılımcıların Dijital ebeveynlik farkındalık gösterimi açısından DEFÖ puanı (kw: 11,386, $p < 0,05$) verimli kullanım (kw: 12,249, $p < 0,05$) risklerden koruma (kw: 8,270, $p < 0,05$), olumlu model olma (kw: 7,950, $p < 0,05$) ile dijital ihmal (kw: 11,250, $p < 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sıra ortalaması puanlarına baktığımızda AÇİB ölçeğinde günlük akıllı telefon kullanım süresinde en yüksek puanı 0-1 saat, sosyal soyutlanma boyutunda ise en yüksek puanı 4 saat ve üzeri almıştır. DEFÖ, verimli kullanım, risklerden koruma, olumlu model olma ve dijital ihmal boyutlarında günlük akıllı telefon kullanım süresinde en yüksek puanı 4 saat ve üzeri almıştır.

Birinci araştırma sorusu “6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri ile dijital farkındalıkları arasındaki ilişki var mıdır?” ve ikinci araştırma sorusu; “Ebeveynlerin 6-18 yaş arasında çocuklarının sosyodemografik özellikleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” doğrultusunda, sosyodemografik özelliklerin tümü aile-çocuk internet bağımlılık ölçeği ve dijital ebeveynlik farkındalık ölçekleri ile karşılaştırılmıştır.

Korelasyon Analizi Sonuçları

Aile-çocuk internet bağımlılık ölçeği ve dijital ebeveynlik farkındalığı ölçeği ve boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını sorgulamak amacıyla Spearman korelasyon analizi yapılmıştır.

r	ilişki
0,00-0,25	Çok Zayıf
0,26-0,49	Zayıf
0,50-0,69	Orta
0,70-0,89	Yüksek
0,90-1,00	Çok Yüksek

Tablo 17: AÇİBÖ ve DEFÖ korelasyon analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 AÇİBÖ toplam	1									
2 Sosyal soyutlanma	,880**	1								
3 İşlevsizlik	,922**	,817**	1							
4 Yoksunluk	,888**	,698**	,747**	1						
5 Kontrol güçlüğü	,908**	,694**	,762**	,820**	1					
6 DEFÖ toplam	,160**	,183**	,149**	,128**	,154**	1				
7 Olumsuz model olma	,167**	,194**	,146**	,128**	,159**	,813**	1			
8 Dijital ihmal	,161**	,185**	,140**	,140**	,162**	,868**	,647**	1		
9 Verimli kullanım	,154**	,159**	,155**	,126*	,150**	,880**	,631**	,692**	1	
10 Risklerden koruma	,100*	,134*	,094	0,77**	,081	,885**	,632**	,689**	,733**	1

Tablo 17’ye göre; korelasyon analizi sonucunda AÇİB ile DEFÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı çok zayıf bir ilişki vardır ($r: ,160^{**}; p < 0,01$), kontrol güçlüğü ($r: ,908^{**}; p < 0,01$) ve işlevsizlik ($r: ,922^{**}; p < 0,01$) arasında pozitif yönde çok yüksek anlamlı bir ilişki vardır. DEFÖ ve alt boyutlarından dijital ihmal ($r: ,868^{**} p < 0,01$), verimli kullanım ($r: ,880^{**}, p < 0,01$) ve risklerden koruma ($r: ,885^{**}, p < 0,01$) arasında pozitif yönde anlamlı yüksek düzeyde bir ilişki vardır.

Araştırma sorularından üçüncüsü “6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri ile kendilerinin dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?” doğrultusunda, ölçeklerin ilişkisine dair değerlendirme yapılmıştır.

5.TARTIŞMA

5.1. Genel Dağılım

Katılımcıların %87,6'sı kadınlardan oluşmakta ve %12,4'ü ise erkeklerden oluşmaktadır.

Katılımcıların %28,5'i 35-40 yaş arası katılımcılardan oluşmakta, %23,8'i 40-45 yaş arası katılımcılardan oluşmakta ve %2,7'si ise 18-25 yaş arası katılımcılardan oluşmaktadır.

Katılımcıların %47,4'ünün ilkokul çağında, %23,62'sinin ise lise çağında çocuğu vardır.

Katılımcıların %50,4'ü üniversite eğitim düzeyinde, %24,8'i lise eğitim düzeyinde ve %6,8'i de ilkokul eğitim düzeyindedir.

Katılımcıların %41,6'sı 2-4 saat arasında telefon kullanmakta, %20,7'si 4 saat ve üzerinde telefon kullanmakta ve %9,22'si 0-1 saat arası telefon kullanmaktadır.

Birinci araştırma sorusu “6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri ile dijital farkındalıkları arasındaki ilişki var mıdır?” ve ikinci araştırma sorusu; “Ebeveynlerin 6-18 yaş arasında çocuklarının sosyodemografik özellikleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” doğrultusunda sosyodemografik özellikler Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği ile karşılaştırılmıştır.

5.2. Cinsiyete Göre Ölçeklerin Puanlanması

Sosyodemografik değişkenlerden cinsiyet faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında Aile-çocuk internet bağımlılık gösterimi açısından AÇİBÖ puanı ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sosyodemografik değişkenlerden cinsiyet faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında DEFÖ puanlarında anlamlı bir farka neden olmuştur; kadınların puanı erkeklerden daha yüksektir. Olumlu model olma ile dijital ihmal alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutu için yapılan karşılaştırma da yine kadınların puanı anlamlı şekilde erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Ebeveynlerden kadın bireylerin eğitim, araştırma, okuma ve etkinliklere

katılma gibi konularda erkek bireylerden daha aktif olmalarının dijital ebeveynlik farkındalıklarını arttırdığı düşünülebilir. Dijital yaşamın riskli durumlarını fırsata dönüştürme çabası ve dijital araçların güvenli kullanımını gerçekleştirme durumu ilk olarak ebeveynlerin ortak yaptığı bir eylemdir (Yaman, 2018).

İlgili konuda alan yazına bakıldığında araştırma bulgularını destekler nitelikte sonuçlar bulunmuştur. Akdere (2022)'nin aynı ölçek ile (DEFÖ) yaptığı çalışmada olumsuz model olma alt boyutu hakkında erkek katılımcıların düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur. Verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutlarında ise düşük düzeye sahip olduğu görülmüştür. Nihayetinde ise dijital dünyanın risklerine karşı çocuklarını koruma ve internetin doğru kullanımında rol model olma konusunda annelerin babalardan daha yetkin olduğu görülmüştür.

5.3. Yaşa Göre Ölçeklerin Puanlanması

Sosyodemografik değişkenlerden yaş faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında AÇİBÖ toplam puanlarına, sosyal soyutlanma, işlevsizlik, yoksunluk ve kontrol gücü alt boyutlarına göre anlamlı fark bulunmuştur. 35-40 yaş arasındaki ebeveyn grubunun puanı diğer yaş gruplarının puanlarından anlamlı bir şekilde düşüktür. Sıra ortalaması oranlarına bakıldığında AÇİBÖ, sosyal soyutlanma, işlevsizlik yoksunluk ve kontrol gücü puanı 50-55 yaş arasında daha fazla bulunmuştur. 35-40 yaş arasındaki ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyi düşüktür. Erik Erikson'ın psikososyal gelişim kuramına göre bu yaş grubu ebeveynler üretkenliğe karşı durgunluk evresindedirler. Elkind ve Dönmez (1979)'ın yazısında Erikson özgecilik yani kişinin diğerini düşündüğü diğerkâmlık taşıyan bu dönem yaş grubu için gelecek nesiller ve gelecek toplumlar ile ilgilendiğini söylemektedir. Özgecilik duygusunun baskın olduğu bu yaş döneminin çocukları ve onların yeni dünyası dijitalliği önemsediklerini söyleyebiliriz. Bir önceki genç yetişkinlik döneminden getirdikleri bilgilerini bu dönemde kullanarak çocuklarının internet bağımlılığı konusunda düzeylerini düşük seviyede tutmuşlardır.

50-55 yaş arasındaki ebeveynlerin çocuklarının bağımlılık düzeylerinin yüksek olması ise jenerasyon farkını yakalayamamaları ve dijital göçmen olduklarını varsaymamızdır. Literatürdeki çalışmalar bu bulguyu destekler niteliktedir. Ebeveynlerin yaşının artması ile risklerden koruma düzeylerinin düştüğü bulunmuştur (Manap, 2020).

Sosyodemografik değişkenlerden yaşı faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında DEFÖ toplam puanlarına, olumsuz model olma, dijital ihmal, verimli kullanım, risklerden korunma, alt boyutlarına göre anlamlı fark bulunmamıştır.

5.4. Çocuğun Yaşına Göre Ölçeklerin Puanlanması

Sosyodemografik değişkenlerden çocuğun yaşı faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında AÇİBÖ toplam puanlarına, sosyal soyutlanma, işlevsizlik, yoksunluk ve kontrol güçlüğü alt boyutlarına göre anlamlı fark bulunmuştur. Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaşı) yaşı grubuna ait çocuğu olan ebeveynlerin puanı diğer yaşı grubunda çocuğu olan ebeveynlerin puanlarından anlamlı şekilde yüksektir. Çocuğu liseye giden ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılığı düzeyinin yüksek olması, ergenlik döneminin etkilerinden kaynaklanıyor olabilir.

Aile bireylerinden uzaklaşma ve arkadaşlarıyla yakınlaşma duygularının ağır bastığı bu dönemde dijital dünya arkadaşların yerini alarak onlara sanal bir ortam ve bağımlılık alanı oluşturmıştır. Gelişimsel özellikleri sebebiyle ergen çocukların zorbalık açısından diğer yaşı gruplarından daha riskli grupta olmaları ve çocuğun sağlığına kısa ve uzun dönemde fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden olumsuz etkileri üzerinde durulması gereken noktalardandır (Özbey ve Başdaş, 2022). Adölesan grubun interneti güvenli ve sağlıklı kullanmaları konusunda farkındalıklarını artıracak önlemler alınması doğru olacaktır (Kavici Porsuk, 2023) Türk ergen çocuklarında internet bağımlılığı hakkında yapılan araştırmada, yeme alışkanlıkları ile vücut kitle indeksi artışı ve obeziteyle, internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki gözlemlenmiştir (Canan ve ark., 2014). Kaliforniya Üniversitesi beyin haritalama merkezinde gerçekleştirilen bir araştırmada gençlerin sosyal medyayı kullanırken beyinlerinde tarama gerçekleştirilmiştir. Kendisinin veya arkadaşının fotoğrafına gelen çok sayıdaki beğenin etkisi, çikolata yiyerek ve para kazanarak aktifleşen beyin devreleri ile aynı bölge olduğu bulunmuştur (Wolpert, 2016). Çocukların internet bağımlılığı oranları ile benlik saygısı oranlarına bakıldığı zaman, benlik saygısı yüksek olan çocukların internet bağımlılık oranları düşük bulunmuştur (Aydın, 2018)

Bir diğer araştırma, Pınarbaşı Erkişi ve Sağlam (2020)'ın yaptığı çalışmaya bakıldığında araştırmamızda bulunan sonuçların tersi yönde bir sonuç olduğu

görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin, aile gelirinin ve çocuğun yaşının ve ilkökul, ortaokul veya liseye giden çocuğunun olmasıyla internet bağımlılığının bir bağlantısı olmadığı bulunmuştur.

Sosyodemografik değişkenlerden çocuğun yaşı faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında DEFÖ toplam puanlarında anlamlı fark bulunmuştur.

Olumsuz model olma, alt boyutuna göre gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. 6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarına olumsuz model olmadıkları bulunmuştur.

Dijital ihmal alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş) yaş grubuna ait çocuğu olan ebeveynlerin puanı diğer yaş gruplarının puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Çocuğu ilkökula giden ebeveynlerin dijital anlamda çocuklarını daha çok ihmal ettikleri bulunmuştur. Katılımcıların çoğunluğunun kadın bireylerden oluştuğunu gerçeğiyle, ilkökul dönemindeki çocukların anneleriyle gün içerisinde daha çok vakit geçirdiğini ve annelerin günlük vazifelerinin sıklığı sebebiyle çocuklarını ekrana daha çok maruz bırakarak dijital ihmal ettikleri düşünülmektedir. Amerika'daki dijital ebeveynlik rollerine ilişkin çalışmada, annelerin gün içinde çocuklarıyla babalarından daha fazla zaman geçirdikleri aktararak; çocuklar hakkındaki karar ve denetimlerin büyük oranda annelerde olduğu öne sürülerek dijital ebeveynlik farkındalıklarının da babalara oranla annelerde daha yüksek olacağı feminist bir bakış açısıyla belirtilmiştir (Schweller, 2014). Yakın zamanda Turhal (2023), yaptığı çalışmada ebeveynlerin en sık dijital ihmal konusunda davranış gösterdiklerini söylemiştir. Bu davranışların başka işle meşgul olmak, dijital kullanımlar konusunda bilinçli olmamak gibi sebeplerle yapıldığı düşünülmektedir.

Verimli kullanım alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş) yaş grubuna ait çocuğu olan ebeveynlerin puanı diğer yaş gruplarının puanlarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Çocuğu ilkökula giden ebeveynlerin, çocuklarının içine doğdukları dijital dünyaya uzak olmamalarından kaynaklı olarak interneti verimli kullanmaktadırlar. Manap ve Durmuş (2021)'a göre ebeveynlerin yaşları düştükçe çocuğunu risklerden koruma düzeyi yükselmiştir.

Risklerden koruma alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. İlkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş) yaş grubuna ait çocuğu olan ebeveynlerin puanı diğer yaş gruplarının puanlarından

anlamalı bir şekilde yüksektir. Lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş) yaş grubuna ait çocuğu olan ebeveynlerin puanı diğer yaş gruplarının puanlarından anlamalı bir şekilde düşüktür. Çocuğu ilkokula giden ebeveynler, çocuğu liseye giden ebeveynlerden çocuğunu internetin risklerinden dahi iyi koruyabilmektedirler. Bunun sebebinin ilkokul döneminde çocuğu olan ebeveynlerin yaşlarının genç oldukları ve dijital dünyaya uzak olmadıkları düşünülebilir. Liseye giden çocuğu olan ebeveynlerin ise ergenlik dönemi sebebiyle çocuklarının anne babalarından uzaklaşmasından kaynaklanan kontrol eksikliği olduğu söylenebilir. Beklediği ilgiyi ailesinden göremeyen çocukların kendisini ifade edebileceği veya sosyal etkileşim yaparak ilgi göreceği mecralarda normalinden daha fazla zaman geçirmeleri beklenebilir (Sağbaş, 2022). Bununla beraber Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi (AÇÇAP, 2010) raporunda çocukların teknolojik aletlerin kullanımı konusunda yaşadıkları problemlerde çözüm olarak ebeveynleri yerine arkadaşlarını tercih ettikleri görülmektedir. Çocukların yaptığı bu tercihin ebeveynlerinin sergiledikleri rehberlik yapmayan, yasaklayıcı ve eleştirici tutumlarından kaynaklandığı söylenebilir (Ateş ve Durmuşoğlu Saltalı, 2019).

Aynı zamanda kültürel anlamda çocuk yaşken eğilir sözü gereğince temel eğitim döneminde çocuğun üzerinden kontrole daha çok önem verilmektedir. Manisa ilinde yapılan araştırma verilerine bakıldığında yine en dikkatli ebeveyn grubunun çocuğu okul öncesine gidenlerden sonra ilkokula gidenler olduğu bulunmuştur (Meb, 2021). Ebeveynler yaşananları değerlendirdiğinde dijital çağın kaosunu çocuklarında beslediklerini görebilirler. Sanbay (2021) çalışmasında bulduğu en önemli sonucun internet bağımlılığının fiziksel ve sözel saldırganlığı, öfke ve düşmanlığı yordadığı olduğunu söylemiştir.

5.5. Ebeveynin Eğitim Durumuna Göre Ölçeklerin Puanlanması

Sosyodemografik değişkenlerden ebeveynin eğitim durumu faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında AÇİBÖ toplam puanlarında, sosyal soyutlanma, işlevsizlik, yoksunluk, kontrol gücüğü alt boyutlarına göre anlamalı fark bulunmamıştır.

Sosyodemografik değişkenlerden eğitim durumu faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında DEFÖ toplam puanlarına göre anlamalı fark bulunmuştur.

Olumsuz model olma alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Lise eğitim düzeyindeki ebeveynlerin diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre puanı anlamlı bir şekilde düşüktür. Olumsuz rol model olmayan en iyi ebeveyn yaş grubu lise eğitim düzeyine sahip ebeveynlerdir. Literatürde bu durumu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Akdere (2022)'de çalışmasında lise eğitim düzeyindeki ebeveynlerin daha fazla olumlu model olduğunu söylemiştir.

Dijital ihmal alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. İlkokul eğitim düzeyindeki ebeveynlerin diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre puanı anlamlı bir şekilde düşüktür. İlkokul eğitim düzeyindeki ebeveynler çocuklarını dijital anlamda ihmal etmemektedir. Eğitim düzeyi düşük olan kişiler iş hayatında daha az bulunduğu için çocuklarını daha sık kontrol ettiğinden dolayı dijital ihmal etmiyor olabilirler. Eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlerin çalışma hayatı daha aktif olabiliyor ve çocukları dijital olarak ihmal etme hususuna daha yatkın olabilirler. Bu hususta literatüre bakıldığında benzer bir araştırma bulunamadığından karşılaştırma yapılamamıştır. Konu hakkında detaylı çalışmalar yapılarak ayrıntılı incelenebilir. Bir yıl önce Pazarcıkcı, Ağralı ve Aydın (2022)'nin yaptığı çalışmada aksi olmayan bir bulgu şu şekilde ifade edilmiştir: kasaba veya köyde yaşayan annelerin il ve ilçede yaşayan annelere göre çocuklarını dijital anlamda daha fazla ihmal ettiği bulunmuştur. Yurt içinde yapılan bir başka çalışmada (Çetinkaya, 2019) ise bu çalışmadaki bulguların aksine anne ve babanın eğitim durumunun akıllı telefon bağımlılığına bir etken olmadığı öne sürülmüştür. Çevik ve Çelikkaleli (2010)'ye göre annenin eğitim durumu çocuğun internet bağımlılığına etki etmemekte ancak babanın eğitim durumu etki etmektedir.

Verimli kullanım alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Lise eğitim düzeyindeki ebeveynlerin diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre puanı anlamlı bir şekilde düşüktür. Lisansüstü eğitim düzeyindeki ebeveynlerin diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre puanı daha yüksektir. Ebeveynin eğitim durumu yükseldikçe verimli kullanımı artmaktadır. Eğitim hayatı internet ortamını ve dijital araç kullanımını desteklediği için eğitim düzeyi artan ebeveynin verimli kullanma deneyimi de artmaktadır denilebilir. Bulguyu destekleyen çalışmalardan biri olan Akçay (2020)'in çalışmasında eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlerin teknoloji kullanımında daha bilgili oldukları görülmüş ve ebeveynlerin deneyimlerinden kaynaklı olarak çocuklarını interneti daha verimli kullanmaya yönlendirdikleri sonucuna varılmıştır.

Risklerden koruma alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Lise eğitim düzeyindeki ebeveynlerin diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre puanı anlamlı bir şekilde düşüktür. Lisansüstü eğitim düzeyindeki ebeveynlerin diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre puanı daha yüksektir. Ebeveynin eğitim durumu yükseldikçe çocuğunu internetteki risklerden koruması artmaktadır. Bulguyu destekleyen çalışmalardan birinde, ebeveynin internetteki risklere karşı farkındalığının artmasıyla beraber stres seviyesinin azaldığı bulunmuştur (Keleşoğlu ve Adam, 2020). Bir konuda bilgi sahibi olmanın yaraları yalnızca kendisine değil çevresine de olumlu yönde etki etmektedir. Risklerden korumak için ebeveynin bilgi sahibi olmasının etkili olduğu söylenebilir (Kuzu, 2011). Bir başka çalışmada (Sağbaş, 2022), babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ailelerdeki bilinçli internet kullanımını beslediğini söylemektedir.

Lise mezunu ebeveynler olumsuz model olmuyor ancak ne verimli kullanıyor ne de risklerden koruyor. Bunun sebebinin bilgi konusundaki eksikliklerden ötürü yaşanan hayata geçirme ve davranışa dönüştürme becerisinin olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.6. Ebeveynin Günlük Akıllı Telefon Kullanım Süresine Göre Ölçeklerin Puanlanması

Sosyodemografik değişkenlerden ebeveynin günlük akıllı telefon kullanım süresi faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında AÇİBÖ toplam puanlarına göre anlamlı fark bulunmuştur. 1-2 saat akıllı telefon kullanımına sahip ebeveynlerin puanı diğer kullanım sürelerine sahip ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde düşüktür. 0-1 saat ile 4 saat ve üzeri akıllı telefon kullanıma sahip ebeveynlerin en yüksek aynı puanı aldıkları görülmüştür. 1-2 saat akıllı telefon kullanan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılığı en düşük seviyededir. İtidalli kullanım süresi bağımlılığa sürüklenmeyi engellemektedir denilebilir.

Günlük akıllı telefonu en az süre kullanan ebeveynler ile en fazla süre kullanan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık seviyesi en yüksek olan gruptur. Bu tezatlığın sebeplerinden biri az süre ayıranların akıllı telefon kullanımına hâkim olmamaları ve en çok süre ayıranların kendi akıllı telefon kullanımları dışında çocuklarının telefon denetimine vakit bulamamalarından kaynaklı olabilir.

Sosyal soyutlanma alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. 1-2 saat akıllı telefon kullanımına sahip ebeveynlerin puanı diğer kullanım süresine sahip ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde düşüktür. 4 saat ve üzeri akıllı telefon kullanıma sahip ebeveynlerin en yüksek aynı puanı aldıkları görülmüştür. Akıllı telefonda daha çok vakit geçiren ebeveynlerin çocuklarının sosyal soyutlanma düzeyleri yüksek olmaktadır. Ekranın sosyal ortamdaki soyutladığı ebeveyni gözlemleyen çocuk davranışı kopyalayabilmektedir. Dolayısıyla çocukların internet kullanımını öğrenirken ebeveynlerinden yani rol modellerinden etkilendikleri söylenebilir (Sağbaş 2022).

Sosyodemografik değişkenlerden günlük akıllı telefon kullanım süresi faktörüne göre karşılaştırma yapıldığında DEFÖ toplam puanlarına göre anlamlı fark bulunmuştur.

Olumsuz model olma alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. 1-2 saat akıllı telefon kullanımına sahip ebeveynlerin puanı diğer kullanım sürelerine sahip ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde düşüktür. Ortalama sürede telefon kullanımına sahip olmak ebeveynlerin dijital farkındalığının yüksek olmasına, aynı zamanda olumsuz model olma durumlarının ortadan kalkmasına yardım etmektedir. İnternetin hiç kullanılmaması da çok kullanılması da doğru olmamakla beraber yeterli düzeyde kullanmak faydalıdır.

Dijital ihmal alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. 1-2 saat akıllı telefon kullanımına sahip ebeveynlerin puanı diğer kullanım sürelerine sahip ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde düşüktür. Telefonunu uzun süre kullanan ebeveynler çocuklarını dijital anlamda ihmal ediyorlar. Doğal olarak dijital farkındalık azalmış denilebilmektedir. Çocuğuyla vakit geçiren ebeveynin bu süreçte akıllı telefonunu kullanması, etkili birlikteliği ve aktivitenin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Aydın ve Birol, 2020).

Verimli kullanım alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Günlük akıllı telefon kullanım süresi arttıkça, verimli kullanım puanları da artmaktadır. Bir aleti, ki burada söz konusu olan akıllı telefondur, kullanılan alet hakkındaki bilginiz ve deneyiminiz artmaktadır. Böylece nitelik olarak yararsız içeriklerden uzak durmayı ve zamanı kaliteli kullanabilmeyi verimli kullanım açısından başarabilir ebeveyn. Eğitim düzeyi yüksek ve özellikle rekreasyon eğitimi alan annelerin olumsuz etkileri daha iyi açıklayabildiği ve çocuklarının akıllı telefon kullanımına ilişkin isteklerine daha etkili çözümler bulduğunu ortaya koymaktadır (Aydın ve Birol, 2020)

Risklerden koruma alt boyutuna göre anlamlı fark bulunmuştur. 4 saat ve üzeri akıllı telefon kullanımına sahip ebeveynlerin puanı diğer kullanım sürelerine sahip ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde yüksektir. Yani telefonu kullandıkça hangi risklerden çocuklarını koruyacağını da farkında ebeveyn. Uzun süre internet üzerinde vakit geçirince pratik ve hızlı şekilde eyleme dönebilecek koruma önlemlerine sahip olacaktır ebeveyn. Ayas ve Horzum (2013)’a göre bilgisayar ve internette normalden daha fazla vakit geçirenlerin internet ve bilgisayar kullanımında daha yetkin olduklarını; aynı zamanda bu durumun onları internet bağımlılığına da daha yatkın olmaya sevk ettiğini söylemiştir.

5.7. Ölçeklerin Korelasyon Analizi

Araştırma sorularından üçüncüsü “6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri ile kendilerinin dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?” doğrultusunda, Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği ile karşılaştırılmıştır.

Her iki ölçekte dağılım normal olmadığından, parametrik olmayan; Spearman sıra korelasyonu yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre hem ölçek toplam puanları arasında hem de alt boyutların birbiri arasındaki korelasyonları incelendi.

AÇİBÖ ve DEFÖ arasında pozitif yönde zayıf ancak anlamlı ilişki bulunmuştur. AÇİBÖ puanları arttıkça DEFÖ puanları da artmaktadır. Ancak bu korelasyon düşüktür. DEFÖ puanlarının artması dijital ebeveynlik farkındalığın azalması anlamına gelmektedir. Ebeveynlerin farkındalıkları azaldıkça çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri arttığı görülmektedir.

AÇİBÖ alt boyutlarına göre DEFÖ toplam puanları arasındaki ilişki yüksek bulunmuştur. AÇİBÖ alt boyutlarının puanları arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığının azaldığı görülmektedir. Ebeveynin farkındalık geliştiremediği dijital dünyanın etkileri bir süre sonra çocuklarının internet bağımlısı olmasına sebep olabilir. Örneğin, sosyal anlamda soyutlanmış bir çocuğun ebeveyninin dijital farkındalığı düşüktür. Manap (2020)’a göre ebeveynlerin, çocuklarını risklerden korumak için bilgi düzeyini arttırması, çocuklarının internet bağımlılığı düzeyini düşürmektedir. Böylece internet konusunda ne

yapacağını bilen ebeveynlerin çocuklarının daha az internet bağımlısı olduğu söylenebilir.

AÇİBÖ alt boyutlarından işlevsizlik ve kontrol güçlüğü ile DEFÖ risklerden koruma alt boyutu arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ebeveyn risklerden korumayı bilse de bilmesede bu durum çocuğunun işlevsiz olması durumunu etkilememektedir. Ölçeklerin alt boyutları arasında ilişki olmadığını bilmek de iyi bir sonuçtur. Bir şeyin diğer şeyi etkileyemeyişini bilir ve o ikisi arasında bağ kurulmadan da çözümler üretebileceği bilinir. Örneğin, işlevsizlik özellikleri gösteren bir çocuğun risklerden korunmadığını düşünmeyebiliriz.

Üçüncü araştırma sorusu “6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri ile kendilerinin dijital farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki var mıdır?” doğrultusunda, ölçeklerin ilişkisine dair değerlendirme yapılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma için 6-18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlere dijital formlar aracılığıyla ulaşım sağlanmış; kişisel bilgi formu, aile-çocuk internet bağımlılık ölçeği ve dijital ebeveynlik farkındalık ölçekleri uygulanmıştır. Ölçekler ile ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri ve kendilerinin dijital farkındalık düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu düzeyler ile kişisel bilgi formundan elde edilen sosyodemografik özellikler arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Neticeyi problem cümlesi ve alt problemler dikkate alınarak sırasıyla maddeler halinde verilmiştir:

1. Ebeveynler arasında annelerin babalardan interneti daha verimli kullandıkları ve çocuklarını internetin risklerinden daha iyi korudukları sonucuna ulaşılmıştır.
2. 35-40 yaş arasındaki ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyleri düşük; 50-55 yaş arasındaki ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.
3. Çocuğu lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş) yaş grubunda olan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.
4. Dijital ebeveynlik farkındalığı göstergelerine göre çocuğu ilkokul (6, 7, 8, 9, 10 yaş) yaş grubunda olan ebeveynlerin interneti verimli kullanıp, risklerden koruma yöntemlerini bildikleri fakat dijital anlamda diğer yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerden daha çok ihmal ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
5. Dijital ebeveynlik farkındalığı göstergelerine göre çocuğu lise (14, 15, 16, 17, 18 yaş) yaş grubunda olan ebeveynlerin çocuklarını internetin risklerinden koruyama düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.
6. Ebeveynin eğitim düzeyinin çocuklarının internet bağımlılık düzeylerine bir etki etmediği görülmüştür.
7. Lise eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin internet kullanımında çocuklarına olumsuz model olmayan en verimli grup olduğu ancak interneti verimli kullanmak ve çocuklarını internetin risklerinden korumak konusunda düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.
8. Lisansüstü eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin verimli kullanım ve risklerden koruma özelliklerinin en yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.
9. Günde 1-2 saat telefon kullanan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılıkları en düşük seviyededir. Olumsuz model olmamak ve dijital anlamda ihmal

etmemek konusunda da en yetkin grup telefonda günlük 1-2 saat vakit geçiren ebeveynlerdir.

10. Günlük akıllı telefonu en az süre kullanan ebeveynler ile en fazla süre kullanan ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılık seviyeleri en yüksek düzeyde bulunmuştur.
11. Günlük akıllı telefon kullanım süresi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal soyutlanma düzeylerinin yüksek olduğu aynı zamanda verimli kullanma ve çocuğunu risklerden koruma becerilerinin diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.
12. Çocukların internet bağımlılığı ve dijital ebeveynlik farkındalığı arasındaki ilişkide, ebeveynlerin dijital farkındalıkları azaldıkça çocuklarının internet bağımlılık düzeylerinin arttığı görülmüştür.
13. İnternet bağımlılığının etkilerinden biri olan çocuğun işlevsizlik göstermesi durumunun, ebeveynin çocuğunu risklerden koruma becerisi ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmış

Öneriler

1. İnternet bağımlılığı ile dijital ebeveynlik farkındalığının büyük ölçüde ilişkide olduğu görülmüştür. Bu bağlamda önceliğin eğitime verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Öncelikle dijital ebeveyn farkındalık eğitimlerinin Millî Eğitim Bakanlığı aracılığıyla okul veli seminerlerine dahil edilmesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığıyla özel projeler üretilip desteklenmesi ve Gençlik ve Spor Bakanlığı aracılığıyla abi ve abla rollerindeki gençlere dijital farkındalık eğitimleri şeklinde sıralı eğitim modülleri hazırlanmalıdır.
2. Sivil toplum örgütlerinin ebeveynler için dijital farkındalık seminerleri ve uygulamalı eğitimleri artırmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.
3. Çocuk gelişimi mezunlarının sosyal çalışmacı diğer meslek çalışanları ile ortaklaşa eğitimler düzenleyip çocuklara internetin faydaları ve riskleri konusunda çalışmalar düzenlemeleri önem arz etmektedir.
4. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki çocukların internet kullanımı ile ilgili ölçek çalışmaları yapılarak her altı ayda bir yeni verilere bakılarak çözüm metotları oluşturulmalıdır.

5. Kanun koyucuya sunulmak üzere dijital ebeveynlik eğitimleri konusunda yasama faaliyeti için detaylı öneriler, çocuk gelişimciler ve hukukçularla birlikte hazırlanmalıdır.
6. Aile çocuk internet bağımlılık ölçeği özelinde bakılınca çocukların internet bağımlılıklarını değerlendiren ebeveynler olmuştur. Bu anlamda detaylı veriler bulunabilmesi için farklı yaş gruplarına özel olarak internet bağımlılığını çocukların kendilerini değerlendirebildikleri ölçekler geliştirilmelidir.
7. Dijital gelişmelerin takibi sağlanırken risk faktörleri konusunda bilgilenmek ve zararlardan korunmak için birebir deneyimler sağlayacak, teknolojik aletlerin çeşitleriyle donatılmış merkezler kurulabilir.

KAYNAKLAR

- Akbaşı, Ö. Z., & Dursun, C. (2020). Teknolojinin Aileye Etkisi: Değişen Ailenin Dijital Ebeveyn ve Çocukları. *Turkish Studies-Social*, 15(4), 2245-2265.
- Akçay, D. (2020). Ebeveynlerin Çocukların Dijital Video Oyunları Bağımlılığı Karşısında Tutum ve Davranışları. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 5 (2), 65-71. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/mbsjcs/issue/57998/823854>
- Akdere, B. (2022). Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Yordayıcıları Olarak, Psikolojik Katılık, Ebeveyn Öz Yeterliliği, Kişilerarası İlişki Tarzı ve Akıllı Telefon Bağımlılığı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Aksaray, D. D. S. (2011). Siber Zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2), 405-432 Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4387/60297>
- Aksoy F. & Üzübol H. (2021) Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ile Şema Mekanizmaları Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi*. 22(2): 103-113.
- Akyüz, A. (2019). Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Davranışları Ve İnternet Saldırganlığı Düzeyleri-Zonguldak Örneği. Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Altunkürek Ş. Z. & Özçoban K. (2020) Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılıkları ile Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları. *Bağımlılık Dergisi*. 21(4): 275-284.
- American Psychiatric Association. (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). Arlington: American Psychiatric Publishing.
- Apak, F., (2022). Sosyalleşme ve Şöhretlik Bağlamında Dijital Çocuk Emegi: Çocuk Youtuber. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Arısoy Ö. (2009) İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 1(1): 55-67.
- Aslan, A. & Önay Doğan, B. (2017). Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak “Potinss” Örneği. *Marmara İletişim Dergisi*, (27), 95-119. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/30526/330818>
- Aslan, S. & Çakmak, Z. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8 (1) , 72-99 . DOI: 10.17984/adyuebd.296203
- Ateş, M. A. & Durmuşoğlu Saltalı, N. (2019). KKTC’de Yaşayan 5-6 Yaş Çocukların Tablet ve Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 62-90.
- Avcı, Ö. (2015). Dijital Yaşamın Dijital Özne(l)leri: Herkes ya da Hiç Kimse. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 249-266. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21658/232886>
- Avyüzen Zobar, J., (2019). Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Sosyal Medya ve Kimlik İlişkisi. II. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi.
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(39).

- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(39).
- Aydın, E. & Birol, S. Ş. (2020). Boş Zaman Aktivitelerinde Akıllı Telefon Kullanımının Anne Çocuk Etkileşimi Açısından İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7 (1), 13-24. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/inubesyo/issue/56750/735458>
- Aydın, G. (2018). *Çocuklarda internet bağımlılığı ve benlik saygısı arasındaki ilişki* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bağatarhan, T. (2020). Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Bilişsel-Davranışçı Yaklaşımına Dayalı Psiko-Eğitim Programının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Bayzan, Ş. & Çubukcu, A. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, (5), 148-174.
- Beard, K. W. ve Wolf, E. M. (2001). Modification İn The Proposed Diagnostic Criteria For Internet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 4(3), 377-383. Doi: 10.1089/109493101300210286
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban, A., Taşçı, G. & Aykul, M. (2021). Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 35-63. DOI: 10.51948/auad.911584
- Canan F, Yildirim O, Ustunel TY, Sinani G, Kaleli AH, Gunes C, et al. (2014). The relationship between internet addiction and body mass index in Turkish adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 17(1):40- 5.
- Ceyhan E, Ceyhan A. A. (2007) An Investigation Of Problematic İnternet Usage Behaviors On Turkish University Students. 7th International Educational Technology Conference. Proceedings Of IETC2007, North Cyprus: Near East University, 03-05 May 2007: 115-120.
- Çakır, M. (2014). Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar İçinde. (Esra Çizmeci, Danah Boyd’da Sosyal Ağlar ve Gençlik) İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Çetinkaya, S. (2019). Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerde Akıllı Telefon Bağımlılığı ile İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Çevik, G. B., & Çelikkaleli Ö. (2010). Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı Ve İnternet Bağımlılığının Cinsiyet, Ebeveyn Tutumu Ve Anne Baba Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 19(3).
- Çolakoğlu, İ. B. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Empati ve Psikolojik Yardım Arama Tutumuyla İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi.
- Çubuk, A. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı, Fiziksel Aktivite Düzeyleri ve Akademik Başarı Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Davis RA, Flett G., Besser A. Validation of a New Scale for Measuring Problematic İnternet Use: Implications for Pre-Employment Screening. *CyberPsychology & Behavior*, 2002; 5(4) : 331-45.
- Durak, A. (2019). Ebeveyn arabuluculuğunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

- Düvenci, A. (2012). Ağ Neslinin İnternet Kullanımı Üzerindeki Sosyal Medya Etkisinin Sosyal Sapma Yaklaşımı ile İncelenmesi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Elkind, D. & Dönmez, A. (1979). Erik Erikson: İnsanda Gelişimin Sekiz Evresi. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 12 (1), 27-38. DOI: 10.1501/Egifak_00000000613
- Ertürk, Yıldız Dilek. (2011). Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı. Çocuk Hakları ve Medya. Mustafa Ruhu Şirin (der.) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Eşgi, N. (2014). Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 22(2), 807 - 839.
- EU Kids Online (AÇÇAP) II Türkiye (2010). *Avrupa çevrimiçi çocuklar araştırma projesi Türkiye sonuçları*. <http://eukidsonline.metu.edu.tr> Erişim tarihi, 11.01.2019.
- Goldberg, I. (1996). Internet Addiction Support Group. Erişim adresi: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/supportgp.html>.
- Griffiths M. (1995) Technological Addictions. In Clinical Psychology Forum Division of Clinical Psychology of the British Psychol Soc. 1995: 14-19.
- Griffiths, M. D. (1996). Behavioral addictions: An issue for everybody? Journal of Workplace Learning, 8(3), 19-25. doi: 10.1108/13665629610116872
- Hazar, Ç. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 0(32), 151 - 175.
- <https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research/childrens/childrens-media-lives>
Erişim tarihi, 24 Şubat 2023.
- İnternet World Stats, (2022). <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>. Erişim Tarihi, 01 Şubat 2023.
- Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F. ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Kavici Porsuk, S. (2023). Adölesanlarda İnternet Bağımlılığı, Sosyal Anksiyete ve Beden Kütle İndeksinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Keleşoğlu, F. & Adam, F. (2020). Covid-19 Sürecinde Dijital Ebeveynlik ile Anne-Baba Stresi Arasında Yordayıcı İlişkiler. Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 7 (2) , 70-102 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/59371/772085>
- Kılınç, B. & Kılınç, E. P. (2014). Yeni Medya Ortamında Çocuk Birey Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya Pedagojisinin Önemi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (22) 9-23. DOI: 10.31123/akil.441825
- Kırık, A. M. (2011) Gençlerin Sosyal Paylaşım Ağlarındaki Kimlik Sorunu ve Etik Değerlerin İhlali. 2. Medya ve Etik Sempozyumu. Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. C., Chen, S. H. ve Yen, C. F. (2005). Proposed diagnostic criteria of Internet addiction for adolescents. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 193(11), 728-733. Doi: 10.1097/01.nmd.0000185891.13719.54
- Kurt, A. A., Günüş, S., & Ersoy, M., (2013). Dijitalleşmede Son Durum: Dijital Yerli, Dijital Göçmen ve Dijital Göçebe. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, vol.46, no.1, 1-22.

- Kurtoğlu Erden, M. & Uslupehlivan, E. (2021). Dijital Çağda Değişen Ebeveynlik Roller: Teknoloji Kullanımında Anne Babalar Rehber Mi Engel Mi Olmalı? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21 (51), 447-474. DOI: 10.21560/spcd.vi.671929
- Kuru, E., (2022). Yeni Sömürü Pratiklerinde Dijital Çocuk Emeği: Ebeveyn Algısı. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Kutup, N. (2010). İnternet ve Sanat, Yeni Medya ve net. art. Akademik Bilişim, 10(9).
- Kuzu, D. D. A. (2011). İnternet ve Aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 27 (27), 9- 32. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21121/227498>
- Lupton, D., Pedersen, S., & Thomas, G. M. (2016). Parenting and digital media: from the early web to contemporary digital society. *Sociology Compass*, 10(8), 730-743.
- Manap, A. (2020). Anne babalarda dijital ebeveynlik farkındalığının incelenmesi.
- Manap, A. & Durmuş, E. (2021). Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Aile içi Roller ve Çocukta İnternet Bağımlılığına Göre İncelenmesi. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12 (1) , 141-156 . DOI: 10.19160/ijer.837749
- Manap, A., & Yılmaz, M. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
- MEB. (2021). https://muglaram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/48/01/254710/dosyalar/2022_01/25105200_DIJI TAL-EBEVEYNLIK-FARKINDALIGI-2020-2021-EGITIM-OGRETIM-DONEMI-MUGLA-INCELEMESI.pdf. Erişim Tarihi, 7 Haziran 2023.
- Meerkerk GJ, RJJM VD Eijnden, HFL Garretsen. (2006). Predicting Compulsive Internet Use: It's All About Sex!. *CyberPsychology & Behavior*, 9(1): 95-103.
- Morahan Martin J. (2005) Internet Abuse Addiction? Disorder? Symptom? Alternative Explanations?. *Social Science Computer Review*. 23(1): 39-48.
- Niemz K, Griffiths M & Banyard P. (2005) Prevalence of Pathological Internet Use among University Students and Correlations with Self-Esteem, the General Health Questionnaire (Ghq), and Disinhibition. *CyberPsychology & Behavior*. 8(6): 562-70.
- Odabaşı, F. (2017) "Dijital Yaşamda Çocuk", Ankara: Pegem Akademi
- Özbey, H. & Başdaş, Ö. (2022). Ergenlerde Zorbalık ve Siber Zorbalığı Etkileyen Faktörler. *Yobü Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 106-116, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/yobusbf/issue/72045/1081706>
- Özkan, A. (2016). Dijital Medya ve Çocuk: Sosyelleşmenin Yeni Boyutları. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Parçal, C. (2018). Dijital Gözetim: Sosyal Medya. In Conference: II. Marmara Üniversitesi Lisansüstü İletişim Öğrencileri Kongresi.
- Parlak, A., & Balık, H. H. (2005). İnternet ve Türkiye’de İnternetin Gelişimi. Bitirme Ödevi, Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Elektrik-Elektronik Bölümü, Elâzığ.
- Pazarcıkcı F. & Ağralı H. & Aydın A. (2022). Annelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Sağlık Okuryazarlığı ve Çeşitli Değişkenler ile İlişkisi. *Bağımlılık Dergisi*. 23(3): 292-301.

- Pınarbaşı Erkişi, E. & Sağlam, M. (2020). Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Öz-Yeterliğe Etkisinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 8 (1), 46-71. DOI: 10.33715/inonusaglik.698705
- Ribble, M. (2017). Digital Citizenship Using Technology Appropriately. <http://www.digitalcitizenship.net/> Erişim tarihi, 2 Mart 2023.
- Ribble, M. & Bailey G. (2006). Digital Citizenship at All Grade Levels. Learning and Leading with Technology, 6, 26-33.
- Rode, Jennifer A. (2009) Digital Parenting: Designing Children's Safety. DOI: 10.14236/ewic/HCI2009.29
- Ryan, J. (2019). İnternetin Geçmişi ve Dijital Gelecek. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.
- Sağbaş, Ö. (2022). İlkokul Öğrencilerinin Youtube'u Eğitim Amaçlı Kullanma Durumları, Ebeveynlerin Demografik Özellikleri ve İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Sağlam, Doç. Dr. M. (2021). Sosyal Medyada Anne ve Çocuk. I. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Multidisipliner Yaklaşımlar Kongresi. Erzurum Teknik Üniversitesi.
- Sanbay, İ. (2021). Çocuklarda İnternet Bağımlılığı ve Agresif Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kent Üniversitesi.
- Schmid, W. (2018). Anne Baba ve Büyükanne Büyükbaba Olmanın Sevinçleri Üzerine. İletişim Yayınları. İstanbul. Sayfa: 9, 10.
- Schweller, L. J. (2014). *Motherhood 2.0: digital motherhood as visual culture*. University of California, Irvine.
- Shapira, N. A., Goldsmith, T. D., Keck, P. E., Khosla, U. M. ve Mcelroy, S.L. (2000). Psychiatric features of individuals with problematic Internet use. *Journal of Affective Disorder*, 57(1-3), 267-272. Doi: 10.1016/s0165-0327(99)00107-x
- Sıgırlı, H. (2017). Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Bağlanma Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Şener, G. (2006). İnternet ve demokrasi ilişkisine dair eleştirel bir yaklaşım. İnet-Tr-XI "Türkiye'de İnternet" Konferansı, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, 21, 23.
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y. ve Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for Internet addiction. *Addiction*, 105(3), 556-564. doi: 10.1111/j.1360- 0443.2009.02828.x.
- TDK, <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi, 04.06.2023
- Treuer T, Fábián Z & Füredi J. (2001) Internet Addiction Associated with Features of Impulse Control Disorder: Is It a Real Psychiatric Disorder? *Journal Of Affective Disorders*. 66(2): 283.
- Turan, S. & Karasu Avcı, E. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1 (1), 28-38. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jena/issue/42984/519671>
- Turhal, E. (2023). Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Siber Zorbalık ve Ekran Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü. Ankara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2021). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. Ankara.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2022). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. Ankara.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr> Erişim tarihi, 13 Mart 2023.
- Willard NE. (2007) Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Research Press. eBook.
- Wolpert, S. (2016). <https://newsroom.ucla.edu/releases/the-teenage-brain-on-social-media> Erişim tarihi, 8 Haziran 2023.
- World Health Organization (WHO) (2021). DSÖ-11 for Mortality and Morbidity Statistics <https://icd.who.int/browse11/lm/en#/http://id.who.int/icd/entity/1586542716>
- Yaman, F. (2018). Türkiye’deki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Öz Yeterliklerinin İncelenmesi Doktora Tezi. Eskişehir.
- Yarar, Y. (2019). Lise Öğrencilerinin İyi Oluş Düzeyleri ile Siber Zorbalık Siber Mağduriyetleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Yay, M. (2019). Dijital ebeveynlik. *İstanbul: Yeşilay Yayınları*.
- Yenğin, Doç. Dr. D. (Editör). (2019). Yeni Medya ve Aile Çalıştayı Sonuç Raporu. İstanbul Aydın Üniversitesi. İstanbul.
- Young KS. (1999) Internet Addiction: symptoms, evaluation and Treatment. 10.02.2023 tarihinde <https://netaddiction.com/article-list/> adresinden indirildi
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1, 237-244. doi: 10.1089/cpb.1998.1.237

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

.

Ek 2. Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği

AİLE-ÇOCUK İNTERNET BAĞIMLILIK ÖLÇEĞİ						
Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “Devamlı (5)”, hiçbir zaman doğru değilse “Hiçbir Zaman (0)” olacak şekilde işaretleme yapınız. Lütfen her bir maddeyi okuyunuz ve doğru bir şekilde cevaplayınız...	Uygun Değil (0)	Nadiren (1)	Ara Sıra (2)	Çoğunlukla (3)	Çok Sık (4)	Devamlı (5)
1- Hangi sıklıkla çocuğunuz aile üyeleri ile vakit geçirmek yerine internette zaman harcamayı tercih eder?	0	1	2	3	4	5
2. Hangi sıklıkla çocuğunuz internette zaman harcamak için günlük ev işlerini ihmal eder?	0	1	2	3	4	5
3. Hangi sıklıkla çocuğunuz internette ne yaptığını sorduğunuzda savunmacı ya da gizemli olur?	0	1	2	3	4	5
4. Hangi sıklıkla çocuğunuz interneti kullanmadan öncesine göre yorgun ve bitkin görünür?	0	1	2	3	4	5
5. Hangi sıklıkla çocuğunuz internetteki kullanıcılarla yeni arkadaşlıklar kurar?	0	1	2	3	4	5
6. Hangi sıklıkla çocuğunuz odasında yalnız başına bilgisayarda oyun oynayarak zaman geçirir?	0	1	2	3	4	5
7. Hangi sıklıkla çocuğunuzun internet ortamında harcadığı süreden şikayet edersiniz?	0	1	2	3	4	5
8. Hangi sıklıkla çocuğunuzun notları internette harcadığı süreden dolayı düşer?	0	1	2	3	4	5
9. Hangi sıklıkla çocuğunuz interneti keşfettiğinden beri diğer insanlardan uzak durur?	0	1	2	3	4	5
10. Hangi sıklıkla çocuğunuz internete bağlı kalması için koyduğunuz zaman sınırına uymaz?	0	1	2	3	4	5
11. Hangi sıklıkla çocuğunuz başka bir şey yapmadan önce e-postasını (e-mail) denetler?	0	1	2	3	4	5
12. Hangi sıklıkla çocuğunuz internette ne kadar süre kaldığı ile ilgili uyarılarınıza öfke nöbetleri oluşturur?	0	1	2	3	4	5
13. Hangi sıklıkla çocuğunuz aksini söylemenize rağmen gizlice internete bağlanırken bulursunuz ?	0	1	2	3	4	5
14. Hangi sıklıkla çocuğunuz internette iken rahatsız edildiğinde kontrolünü kaybeder, bağırır ya da rahatsız olmuş gibi hareketler yapar?	0	1	2	3	4	5
15. Hangi sıklıkla çocuğunuz internette bağlı değilken internetle ilgili bir şeyler yapar görünür?	0	1	2	3	4	5
16. Hangi sıklıkla çocuğunuz yapmaktan hoşlandığı hobi ve/veya dışarıda bir etkinlik yapmak yerine internette zaman geçirmeyi seçer?	0	1	2	3	4	5
17. Hangi sıklıkla çocuğunuz arkadaşları ile birlikte dışarı gitmek yerine internet ortamında zaman geçirmeyi seçer?	0	1	2	3	4	5
18. Hangi sıklıkla çocuğunuz internetten yeni tanıştığı arkadaşlarından telefon çağrılarını alır?	0	1	2	3	4	5

Mayıs 2014 Cilt:22 No:2 Kastamonu Eğitim Dergisi

Aile-Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması...

831

Hangi sıklıkla çocuğunuz internette olmadığında kendini mutsuz, hüzünlü veya gergin hissedip, internete girince rahatlar?	0	1	2	3	4	5
20. Hangi sıklıkla çocuğunuz internette geçireceği zaman konusunda sınır koyduğunuzda kızgın ya da kavgacı olur?	0	1	2	3	4	5

Ek 3. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Dijital araçların (Akıllı Tel., Tablet, Tv vb.), çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşırsa yasal yollara başvururum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Çocuğum, telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alış-veriş, arkadaş ortamı vb) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Çocuğum internette video izlerken, rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşırsa haberim olur	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon/tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Teknolojik yeniliklerin çocuklarım açısından faydalarını ve risklerini analiz ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Ek 4. Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hatice Kübra BAYLAN

